

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 10.

V LJUBLJANI, 5. MARCA 1933.

KNJIGA 13.

JOS KLADNIK:

STROJNI STAVEC (lesorez)

POT V KLETKO

(Odlomki iz Igorjevih in Mileninih pisem)

TONČUFAR

IGOR PRIJATELJU:

Moje srce je spet »raztrgano«. Gotovo se mi smeješ. Prav imaš! Do neke mere to pošteno zaslužim. Saj ni šlo malo deklet skozi moje roke, toda še zmerom sem kakor človek s petošolsko ali pastirsko ljubeznijo. Ne znam se poboljšati. Saj bi rad kako drugače, pa ne gre in ne gre. Komaj se po kaki neprijetni ločitvi malo pomirim, že sem v drugih mrežah. Pa bi rad včasih svobodno dihal. Saj niso samo ženske oči na svetu. Veliko stvari je v današnjem prezanimivem času, ki bi me lahko priklenile, toda zame so ženske zaenkrat še zmerom jačji magnet.

Mogoče bi bilo zastran tega dobro iti k zdravniku. Tragika mojih razmerij je v tem, da ne jemljem žensk, kakor bi bilo treba. Za razvedrilo in užitek. Pri vsaki sem se še kolikor toliko zaljubil. V tem je moja nesreča! Nenadno postanem sentimentalni. To je pa za današnji čas menda velika napaka. Pri treznem razmišljanju spoznam, da je to res. Če človek vidi v ženskah več, kakor v resnici, se mu to zmerom maščuje. Samega sebe ogoljufa, dolži pa druge, da so ga opeharili. Kadar se je meni zdelo, da sem doživel kako krivico, je bilo to zmerom varanje samega sebe. Sam sebi sem se smilil! Smešno! Kakor da še nobena ni jokala zaradi mojih muh! Vzlic temu, da vse to vem, ne morem drugače. Prav v zadnjih tednih se mi je to znova potrdilo.

Spet imam »boginjo«!

Vem, da se mi krohotaš. Ti si drugačen! Žensko si osvojiš, pa si zdrav. Vse drugo Ti ni mar. A jaz jo vzljubim. Potem pa po neumnem trpim. Saj me je sram, toda proti temu imam zvezane roke.

Zdaj sem se seznanil z brhkim, nad vse privlačnim dekletom.

Milena je!

Lepo ime! Vredno nje, ki ga nosi. Ob priliki Ti pokažem njeno sliko. To, da sva si izmenjala slike, je že kar precej! Poznava se že delj časa. Zaradi negotovosti zastran vsega, kar je bilo z njo v zvezi, Ti do danes nisem pisal o njej. Seznanila sva se v vlaku. Vozila sva se

v istem kupeju, ki je bil napolnjen z zelo dolgočasnimi ljudmi. Saj veš, kako je na vlakih. Če zaideš med zgovorne potnike, je vožnje mahoma konec. Tedaj nisem imel te sreče. Šele takrat, ko smo se bližali večji postaji, kjer je mnogo potnikov izstopilo, nekaj pa prestopilo, so se v kupeju razgibali. Milena je morala presesti. Razveselilo jo je, da sem ji pomagal prenesti prtljago, ki je ni bilo malo. Vse sem vršil v zabavo samemu sebi. Povsem neprisiljeno sva se zamotala v pogovor. Ob ločitvi sem prejel njen naslov. Dala mi je pravega. Ne vem, ali mi je to v srečo ali ne. Vzlic temu, da živiva vsak v drugem kraju, sva se že dvakrat sestala. Tudi piševa si pogosto. Prav za prav piše ona največ, ki se najinega spoznanja iskreno veseli. Iz pisem čutim iskrenost. Ker živi v zakonitem kraju, ji rad verjamem, da ji okolica preseda. Zares je potrebna česa več! Kako se stvari razvijajo, Ti še pišem!

Pri vsem me moti samo nekaj: za njo lazi neki lesni trgovec. Ona se ga otepa, toda starši! Saj veš, kako je v takem primeru. Ne zame in ne za Mileno ni prijetno. Ker meni zakon še na misel ne pride, utegne biti zlasti zanj težko. Toda: bo, kar bo!

MILENA PRIJATELJICI:

Že večkrat sem Ti pisala o Igorju, toda ne bodi huda, ko ga spet omenjam. Po vseh razočaranjih, ki sem jih doživela, mi postaja jasneje, da je on vreden vse moje ljubezni, vse tiste naklonjenosti, ki jo dekle ali žena mora nekemu posvetiti, da osreči samo sebe.

Če pomislim na znanja, ki sem jih imela, je nekoliko nerodno, da je Igor samo navaden ključavničar. Saj veš, včasih so nama bili vsi študenti, zlasti oni z univerze. V Ljubljani sva se vnemali za pevce in igralce, pa naj so bili živi ali samo iz platna. Potem pa lepi gospodje s promenade! Zdaj, ko je oče upokojen, je vsemu odzvonilo. Izselili smo se v ta pust kraj in nenadno je vsega zmanjkalo. Vsi, ki so me smeli kdaj objemati, vsi so pozabili name. Miran, zaradi katerega toliko noči nisem spala, je zaročen, Adolf, ki je včasih nosil sa-

mokres in mi trikrat grozil, da se ubije, če bom hodila brez njega plesat, mi še godu ni voščil, a Janko mi na več pisem ni niti odgovoril. Pa je vendar preživel ob meni toliko lepih večerov! Drugih, s katerimi sem se poznala samo po nekaj tednov, niti ne omenjam. Tu, v našem trgu, so tudi nekateri, s katerimi bi lahko kaj doživela, da bi življenje ne potekalo z mrtvaško dolgočasnostjo, toda zdaj, ko poznam Igorja, ne maram imeti še postranskih opravkov. Pri lesnem trgovcu Pintarju sem v pisarni, dela je dovolj in ker mnogo mislim na Igorja, tudi dolgočasno ni več tako. Pred časom se mi je zdelo, da se bo Pintar kaj bolj potrudil zame. Večkrat me je povabil na veselice, pri nas doma so že mislili, da me bodo pošteno oddali, tudi meni je bilo skoraj prav, da se na ta način odrešim, ampak zadnje čase njegov ogenj nekako pojema in vse kaže, da se je premislil. Sicer se čezenj ne smem pritožiti. Do neke mere je dober in po svoje vljuden. Doma mi zlasti radi poudarijo, da njegovo gospodarstvo nima trhljih nog. K nam tudi zdaj še pride, v službi je z mano kakor je bil, toda čutim pa le, da ni, kakor je bilo poprej.

ZIMMERMANN: OB VODNJAKU
(lesorez)

Ker poznam Igorja, mi hodi vse to zelo prav. On je res samo ključavničar, vendar je mlajši od Pintarja. Najina ljubezen je trdna, skoraj gotovo je, da bova prej ali slej sklenila skupno življenje. Čeprav ključavničar ni doktor ali trgovec, vendar se že kako živi, če je priden. Zvest je pa v zakonu še bolj kakor doktorji in uradniki, ker ga delo utruja, da se mu ne ljubi iskati drugih žensk.

Igorja ne izpustim iz rok. Najino prvo srečanje je bilo tako nenavadno, da je že zaradi tega vse bolj mikavno. Najina ljubezen ima svojevrstno romantično in dobre izgleda za bodočnost. Teh dveh reči pa nobeno pametno dekle ne sme podcenjevati ali celo prezreti. Prvo je za razvedrilo in notranjo srečo, drugo pa za blagostanje ali vnanjo srečo.

In še nekaj: tudi tvegati je včasih treba. Kdor nikdar ne igra, ne more ničesar dobiti, zgubi pa vzlic temu lahko.

MILENA IGORJU:

Kakor sem se že jezila, ko se le nisi nič oglasil, tako sem zdaj pomirjena in vesela, ko si mi pisal. Tvoj molk pomeni zame bolečino, Tvoje vrstice pa veliko radost. Samo, da nekaj prejmem, pa naj je to en sam stavek. V meni se poživi zavest, da si v mislih z mano in to je zame več kot tisoč drugih ugodij.

Zakaj mi nisi še prej pisal?! Zmerom mi zatrjuješ, da sem Ti najbližje bitje na svetu, toda zdaj si to slabo potrdil. Če Ti preti brezposelnost, mi lahko zaupaš. Dva lažje delita gorje kakor en sam. Tudi jaz Tebi ničesar ne skrivam. Prav za to pismo sem se namenila, da izkričim vso svojo bolečino in se Ti vsa razodenem. Če bi Tebi nesoda ne kljubovala, bi bilo tudi meni lažje. Tolažilo bi me upanje, da me čaka doživetje prave sreče ob Tvoji strani, v najinem skupnem domu. Tako pa sam skoraj obupuješ in ni misliti na tisto, kar bi omogočilo popolno izživetje velikega koprnenja.

Težke dneve preživljam!

V nočeh ne najdem pokoja, neprespana vstajam, v službi je vzlic gospodarjevi naklonjenosti tako, da bi najrajša ubežala. Še malo, pa se bom morala odločiti za vse življenje. Ti nimaš pojma, kako trpim! Od samega premišljevanja me boli glava, če bi še Tebe ne imela, potem res ne vem, kako bi prenašala vse to, kar pada name in me muči. A vendar si spet prav Ti tisti, zaradi katerega so bolečine velike in je odločitev tako težka. Spoznanje s Tabo mi je dalo

vero v pravo ljubezen. Doslej nisem nič podobnega doživela. V mestu sem se morala učiti, potem pa skrbeti za delo, zgodnja mladost mi je kar tako splahnela, da nimam niti enega lepega spomina. Šele Ti si prinesel v moje življenje to, kar pomeni srečo. Ti si mi dal najslajše trenutke radostnega premišljevanja. Zdaj pa kaže, da ne bom smela za tem edinim, kar bi me moglo osrečiti. Pintar ne odjenja za nobeno ceno. Starši so menda že privolili. To naj Ti zadoštuje. Drugih pojasnil ni treba!

Toda vzlic temu sem zdaj še svobodno dekle! Zato hočem, da se snideva in pogovoriva. Sklenila sem, da vsaj enkrat zadostim klicu svoje notranjosti. Tvoja bom, biti!

Vsa!

Samo Ti imaš pravico do mene, ker

SVET PO DVAJSETIH LETIH

Dejanje in nehanje predvojne dobe se zmerom bolj in bolj oddaljujeta od nas in zmerom težje se nam je spominjati na one zlatega časa. Danes zagovarjajo in se bore v gospodarstvu za teorije, ki so bile premagane že pred 100 in več leti s propadom merkantilizma in sličnih zgodnjekapitalističnih gospodarskih metod. K osveženju spomina ter da omogočimo majhno primerjo, prinašamo spodnjo primerjavo, ki so jo priobčila gospodarska poročila švicarskega bančnega društva (Wirtschaftsbericht des Schweizerischen Bankvereins):

Pred vojno:

Zlata valuta.

Swobodni promet z devizami.

Zmerne carine pred vsem fiskalnega (davčnega) značaja in izvora.

Prost uvoz.

Zakon o ponudbi in povpraševanju ureja cene in proizvodnjo.

Nizka obrestna mera in tesna zveza med denarnimi stopnjami na pokaz in na določeno dobo (termin).

Državne finance v splošnem zdrave.

Sorazmerno zmerne javne in zasebne zadolžitve. Posojila se sklepajo praviloma samo v produktivne svrhe.

Zmerna davčna obremenitev. Praviloma dobra razdelitev davkov v posredne in neposredne ter primerno sorazmerje med obema vrstama davkov.

Enostaven življenjski način, oziroma gospodinjstvo, ki pa je omogočalo vsaki skupini vsaj življenje.

Pogodbena zvestoba.

Danes:

Valuta zlatih deviz ali pa valutni razkroj.

Vse mogoče omejitve plačilnega prometa s tujino.

le Tebi se bom dala s srcem. Vsaj enkrat hočem zaživeti po svoji volji, pa naj bo potem kakorkoli že. V Tvojem objemu hočem postati iz dekleta žena, zato pridi, da bo vsaj en dan sijalo name pravo sonce, da bo vsaj ena noč utešena s Tvojimi poljubi. Če mi bo res dano, gledati vse življenje moža, ki ga ne ljubim, hočem imeti vsaj spominjanja vredno doživetje!

Zato pridi! Čakam Te!

Tako rada bi se pomirila ob pogovorih s Teboj! Tako rada bi se odpočila v Tvojem objemu!

Žejne ustne želijo Tvojih! V meni gor! Ta ogenj naj ogreje Tebe, moj edini, težko pričakovani, vroče ljubljani Igor!

Za vse sem trdno odločena!

DALJE

Prekomerne obrambne carine.

Kontingentacija uvoza.

Zavarovane in vezane cene omogočajo in pospešujejo nezdrave razmere v proizvodnji.

Popolnoma različni razvoj obrestne mere pri pokazu ali terminu; pri posojilih vladaajo pogoji, ki bi bili pred vojno veljali kot osterški.

Državne finance skoraj povsod v ne-redu.

Prekomerna javna in zasebna prezadolžitve, in posojila so uporabljana zelo često za povsem nesporno neproduktivne namene in svrhe.

Prekomerna fiskalna obremenitev v vseh državah.

Drago gospodarjenje zaradi etatizma in protekcionizma.

Pogosti prelomi pogodb

ODKRITJE NOVE SNOVI V KRVÍ

Profesor dr. Richard Seyderhelm iz Frankfurtu je odkril v krvi neko novo snov, od katere si moderna medicina zelo mnogo obeta. Gre za neko dražilo, ki v svoji prao- biliki ni učinkovito, ki pa se da »aktivirati« z obsevanjem z ultravijoličnimi žarki. Nova snov, ki jo je Seyderhelm imenoval »citagenin«, zelo pospešuje tvorjenje in izločanje rdečih krvnih teles iz organov, v katerih nastajajo, to je iz kostnega mozga. S pomočjo krvi, obsevane z ultravijoličnimi žarki, je v nekaterih primerih že uspelo ozdraviti malokrvnost, povojni uspehi so se pa dosegli tudi pri zdravljenju pljučne tuberkuloze in raka, kjer nova snov prav krepko podpre splošno od-pornost organizma.

ČLOVEK JE V RESNICI „KRONA STVARSTVA“

Moderni znanstveniki se razlikujejo od svojih predhodnikov iz 19. stoletja v tem, da so postali zelo skromni glede važnosti, ki je v vesoljstvu prisojena naši zemlji in njenim prebivalcem. V nekem oziru pa je prav sodobna znanost tako visokega mnenja o popolnosti razvoja človeškega telesa, da bi veljali slični nazori še pred

slovci so dejali: Milijoni drugih sonc v vsemirju imajo tudi planete in na njih se takisto odigrava življenje, kar da je popolnoma normalen pojav v vesoljstvu.

Moderno zvezdoslovje pa je ugotovilo, da je tako pojmovanje po vsej priliki praznem svetovnem prostoru nekaj silno napačno. Saj je sama materija v skoraj redkega. Tako redka je materija v sve-

ČLOVEŠKA LOBANJA

OPIČJA LOBANJA

20 leti za megalomansko domišljavost.

Dolga stoletja je za omikanega zapadnjaka veljala teorija slavnega grškega zvezdoslovca Ptolomeja iz 2. stoletja našega štetja, da je zemlja središče vse-mirja in da se okoli nje sučejo drugi planeti in sonce, ki je ustvarjeno le zato, da služi zemlji s svojo toploto in svetlobo. Analogno s tem nazorom je postal človek kot gospodar zemlje središče vsega življenja v vsemirju in je veljal za končni namen vse ustvaritve.

Malokatera modroslovska domneva je toliko časa obvladala svet kakor Ptolomejeva. Poldrugo tisočletje je ostala neokrnjena, ker so si jo usvojile cerkvene in državne oblasti ter jo branile pred vsimi napadi znanosti. Zgodilo pa se je, da so vstali možje kakor Kopernik, Galilei in drugi, ki so ustvarili nov svetovni sistem, odstavili zemljo iz središča vesoljstva in ji odkazali skromno mesto v svetovnem redu, kakršno ji pač gre. Astronomija 19. stoletja je potem »dokazala« popolno malenkostnost in brez-pomembnost našega planeta in dvonožca, ki je na njem gospodaril v ošabni za-vesti, da se vse vrti okoli njega. Zvezdo-

tovni praznini, da se da primerjati s površino nekoliko štirijaških kilometrov velikega trga, po katerem je kdo razsul pet, šest zrnec drobnega peska. Po računih zvezdoslovja je vsemirje posejano z zvezdami v enakem razmerju, pri čemer je pripomniti, da velja ta primer le za one predele svetovja, ki so najgostejše posejani z zvezdami. Razen tega je ta redka in skopo odmerjena materija po večini v žarečem stanju, tedaj povsem neprimerna za življenje. Temnih planetov je v svetovju gotovo zelo malo.

Eksistenca človeštva je zelo redek pojav v ogromnem prostranstvu vesoljstva, ki je skoraj povsod izredno sovražno vsakemu bitju in žitju. Prav v tem pogledu se do neke mere pridružuje sodobni zvezdoslovec mnenju starega Ptolomeja. Zemlja in človek na nji sicer ni sta več središče vsega svetovja, zato pa je človek nesporno zopet »krona stvarstva«. Slavni astrofizik Eddington se je v tem pogledu še nedavno izrazil takole: »Zapravljivost prirode nam je dovolj znana. Koliko želoda razmeče priroda, da lahko zraste en sam hrast! Zakaj naj

bi potem s svojimi zvezdami gospodarila varčnejše kakor z želodom? Ako priroda ne pozna bolj vzvišenega namena, kakor da ustvari za človeka, svoj najpopolnejši eksperiment, pripravno domovanje, je ostala samo zvesta svoji navadi, ko je raztrošila po vsej miru milijone zvezd, od katerih bo morda ena vendarle služila njenemu namenu... Ne verjamem, da bi se bil namen vsega stvarjenja osredotočil na sam ta planet, kjer živimo ljudje. V neskončnem poteku časa si ne smemo domišljati, da smo mi edino pokolenje, ki je obdarjeno s tajno zavesti in ki bo v bodočnosti deležno enake odlike. Za zdaj pa je nesporno, da je danes človeštvo najpopolnejši produkt matere narave. Na nobeni izmed neštevilnih zvezd Rimske ceste in na nobeni zvezdi drugih svetovnih prostorov se zdaj ne odigravajo prizori, kakršne obseva sonce na naši zemlji.

Ze samo življenje pomeni vrhunec stvarniške sposobnosti. Zato je gotovo zanimivo izvedeti, kaj usposablja človeka, da se je povzpел med vsemi drugimi bitji na višek razvojne možnosti. Moderno raziskovanje je doseglo, da so temu vzrok najrazličnejše posebnosti človeka. Najvažnejši med temi, ki pa se običajno močno podcenjuje, je pokončna drža človeka. Pokončna drža in hoja je napravila človeka za gospodarja zemlje.

Ta trditve je na prvi pogled nekoliko čudna, pa vendar izhajajo vse bistvene razlike med človekom in opico iz dejstva, da človek hodi pokonci in da si pri tem ne pomaga z rokami, kakor to delajo »polpokončne« opice. Zaradi izredne otrditve okostja je mogoče, da pri človeku počiva vsa teža telesa na bedrskih kosteh. S tem so razbremenjeni drugi deli telesa ter jim je dana možnost za višja opravila. S tem, da svojih rok ne rabimo niti za premikanje niti za podpiranje telesa, smo prišli v posest orodja, ki je eno izmed največjih mojstrov in prirode, do ustvarjajoče človeške roke. Med najvažnejšimi anatomskimi pogoji za funkcijsko sposobnost roke je prosto gibljivi palec, ki je pri človeku posebno močno razvit. Tudi opica ima v primeri z drugimi živalmi spretnost in manj okorele roke, vendar pri nji roke niso toliko organi za prijemanje, marveč v prvi vrsti organi za plezanje. Človeška roka pa je najpopolnejše in z največjimi možnostmi opremljeno orodje, ki ga je priroda sploh ustvarila. S svojimi rokami dela človek orodje in orodje z njimi se brani proti sovražnim močem prirode, z njimi

si pripravlja jed, — kar je morda najvažnejše! S tem je namreč roka prevzela delo, ki ga tudi pri najvišjih živalih opravljajo deli glave, čeljusti, zobje in usta. To dejstvo je bilo največje važnosti za duševni razvoj človeka, pa naj se to še tako čudno sliši.

Ako primerjamo opičjo glavo s človeško lobanjo, vidimo, da pri opici največji del glave tvorijo mogočno razvite čeljusti in zobovje. Pri človeku pa so čeljusti postale dokaj manjše in tvorijo glavni del glave prostorna možganska votlina s posebno izrazitim čelnim delom. Zelo verjetno je, da se je pri človeku iz prvotno čisto živalske kalj postopoma razvila glava, pri živali pa se je skoro vsa rast porabila za tvorbo čeljusti, zob, kljuna itd. V prostorni čelni votlini so se lahko razvili možgani, ki so po finoči ustroja in po svojih funkcijah naravnost čudovit vrhunec ustvarjajoče prirode. Danes nam je znano, da so v določenih delih velikih možganov živčne celice, od katerih so odvisne človeške sposobnosti. Tako imamo v možganih centre za čitanje in pisanje, zavoj za glasbene občutke, središča za spomin, govor itd. Veliki možgani, kojih nastanek je bil mogoč šele zaradi pokončne hoje, dajejo človeku vse sposobnosti, ki so mu pripomogle do gospostva na zemlji. Veliki možgani so človeka napravili za »krono stvarstva« in veda mu zdaj spet priznava ta ponosni pridevek.

Po razpravi dr. H. Walterja.

DOBRI NAOČNIKI

Fizik Sonnefeld iz Jene je nedavno pojasnil zanimiv pojav, ki ga je marsikateri nositelj cenenih, slabih naočnikov gotovo že sam na sebi opazil. Čim se človek skozi take naočnike ozre okoli sebe, se ga mahoma loti občutek nesigurnosti, ki se lahko stopnjuje celo do omotice. Vzrok so znane napake vseh optičnih instrumentov, da namreč leče vse predmete zarišejo, to se pravi, da se vidijo vse ravne črte ukrivljene, čim bolj ob robu leče jih motrimo. Pri starejših steklih naočnikov se je videla ukrivljenost zelo različno, če je zrlo oko skozi sredino leče, ali pa če se je mahoma okrenilo na stran. To naglo naslednje različno močno zarisanih slik, ki ga je spremljalo še navidezno pomikanje opazovanega predmeta za očesom, je lahko človeka popolnoma izvrtoglavilo. Pri novih, skrbno izbranih steklih je ta napaka dokaj manjša, tako da se tudi ljudje, ki so manj trdni v glavi ne morejo pritoževati nad omenjenimi neprijetnimi občutki.

ZGODOVINSKI RAZVOJ POUKA IN VZGOJE GLUHONEMIH

RUDOLF DOSTAL

NADALJEVANJE

Pouk gluhtonemih v zavodih

Doslej so poučevali gluhtoneme samo v posameznih primerih in še to največ deco imovitih staršev, večina pa je ostala brez pouka in vzgoje. Najvažnejša doba za gluhtoneme je vsekako 18. stoletje, ki je dalo dva moža, dva pedagoga, četudi tako različna v sredstvih na poti do smotra, diametralno različna v metodi, vendar oba nepopisno vdana bedni usodi gluhtonemih, oba požrtvovalna in plemenita do skrajne človeške možnosti. Ta dva moža sta bila: v Franciji Abbé de l'Epée, v Nemčiji Samuel Heinicke. Bila sta ustanovitelja prvih zavodov gluhtonemih.

Abbé de l'Epée

Abbé de l'Epée se je rodil 1712. v Versaillesu kot sin premožnega arhitekta. Postal je najprej duhovnik, a kot janzenist ni dobil službe. Nato se je posvetil pravoznanstvu in postal odvetnik. Toda ta poklic mu ni ugajal, zato je obesil pravo na kol in se spet povrnil v teologijo. Usoda mu je bila zdaj bolj naklonjena. Dobil je mesto kanonika in pridigarja v Troyesu. Pariški nadškof pa ga je zaradi janzenizma ponovno odslovil iz službe. Šel je v Pariz in živel tam zasebno od svoje rente ter se posvetil študijam.

Nekega dne obišče znano gospo, pa je ne najde doma. Samo njeni hčeri molče sedita pri ročnih delih in plaho pogledujeta abbéja, ki ju večkrat nagovori, a ne dobi nikakega odgovora. Ko se gospa vrne, ji de l'Epée potoži, kako sta deklici nevljudni. češ da mu na njegova vprašanja niti ne odgovarjata. A mati mu vsa solzna odvrne: »Kako naj ubožici odgovarjata, ko pa sta obe gluhtonemi rojeni!« In še mu pove, da ju je neki pater poučeval s podobami, nato pa je umrl in zdaj sta siroti prepuščeni sami sebi. Blagemu abbéju je segla stvar globoko v srce in se je namah odločil, da bo nadaljeval pouk z deklicama.

Noč in dan je premišljeval, kako bi čim bolj uspešno poučeval gluhtoneme. Vse, kar so bili dotlej ustvarili v tej

stroki njegovi predhodniki, mu je bilo popolnoma neznano. Zato velja po vsej pravici abbé de l'Epée kot izumitelj pouka gluhtonemih. Takrat še ni slutil, da je začel delo, ki je pozneje izpolnjevalo vse njegovo plodonosno življenje. Kma-

ABBÉ DE L'EPÉE

lu je spoznal v svojem plemenitem srcu, da se ne more omejevati samo na posamezne primere takega pouka, temveč da ga je treba nuditi v čim večjem obsegu ter tako rešiti gluhtonemo deco duševne in gmotne bede. Zato je ustanovil 1768. zavod za gluhtoneme v Parizu, ki je bil prvi tak zavod na svetu. Tukaj je poučeval po načinu, ki si ga je ustvaril sam, po kretalni metodi. Vršilo se je to z umetnimi kretnjami, ki so izhajale iz podobnih naravnih kretanj. Njegovo stališče je bilo: kretanje je materin jezik gluhtonemih, zato je uspešen pouk mogoč edino v takem jeziku.

Njegov zavod, ki je vložil vanj poleg vse svoje nesebične ljubezni tudi celo svoje premoženje, je vzbujal splošno zanimanje in občudovanje sodobnikov. Tudi cesar Jožef II. ga je obiskal, ko je prišel k svoji sestri, francoski kraljici Antoineti v Pariz. Pri tej priliki je cesar ponudil abbéju bogato opatijo, ako bi hotel priti v Avstrijo. Ponižni abbé pa

je častno ponudbo odklonil in samo prošil cesarja, naj se zavzame za gluhome svoje države. To se je tudi zgodilo. Ko se je Jožef II. vrnil na Dunaj, je poslal v Pariz dva Avstrijca, Friderika Storka in Jožefa Maya, da se pri de l'Epéeju izvežbata v poučevanju gluhome. Ta dva sta 1779. ustanovila na Dunaju prvi tak zavod v Avstriji. Charles Michel de l'Epée je dovršil svoje človekoljubno in nad vse plodonosno življenje 1789. v Parizu. Najbolj znači velikega dobrotnika gluhome izrek francoskega naroda: »Kdo je največji mož Francije? Odgovor: Priroda imenuje Buffona, veda d' Alemberta, resnica in čuvstvo govornika za Jean Jacques Rousseaua, bistroumnost in okus za Voltairea; — toda vsemu in človečanstvo glasno kliče ime abbé de l'Epéeja! Njemu dajem prednost pred vsemi!«

Samuel Heinicke

Njegov sodobnik in enako goreč človekoljub je bil Samuel Heinicke, ki se je rodil 1729. v Nautzschützu na Sakskem. Prva polovica njegovega življenja je bila kaj pestra, polna prigod. Zgodaj je pobegnil z imovitega domačega posestva, zakaj kmetovanje mu ni dišalo, pač pa čitanje in pisanje, razen tega pa mu je po takratni navadi oče vsiljeval nevesto po svojem okusu. V Draždanah je šel k vojakom in se tu učil godbe, pa tudi latinskega in francoskega jezika. Da se je mogel vzdrževati, je poučeval mladino, v neki družini tudi gluhomega dečka. To je bil prvi njegov primer v tej stroki. V sedemletni vojni je bil pri Pirni ujet, a je pobegnil v Jenó, kjer je pričel študirati že kot oženjen in oče dveh otrok. S poučevanjem godbe je preživel družino. Odtod je prišel v Hamburg in postal tajnik grofovske rodbine Schimmelmann, ki mu je preskrbela v Eppendorfu pri Hamburgu službo učitelja in kantorja. To mesto je dobil Heinicke proti volji domačega pastora, ki je hotel spraviti na to mesto svojega sorodnika. Zato je veljal novi učitelj kmalu v vsej vasi kot svobodomislec, framacin in vojaški begun. Toda s svojo izredno pridnostjo in vsestransko spretnostjo v poučevanju si je pridobil vaščane. V šoli so učenci zelo dobro napredovali.

Prvi, ki je začel prijazno občeovati z novodošlim učiteljem, je bil domači mlinar, ki je imel gluhomega sina. Na podlagi svojih prvih izkušenj v Dražda-

nah je poučeval Heinicke tudi tega dečka glasovnega govora s prav dobrim uspehom. Zato pa je slabo naletel pri zagrizenem pastoru. Ta se je z vso odločnostjo upri takemu pouku in je grmel celo v cerkvi s prižnice, češ da posega novi učitelj v božje ukrepe, ker uči gluhome govoriti. Zakaj takih ljudi Bog ni zaznamoval brez vzroka. Heinickeja to ni motilo, pa je nadaljeval

SAMUEL HEINICKE

svoj pouk tako uspešno, da je gluhome deček v navzočnosti ministrskega odposlanca dobro prestal preizkušnjo iz veronauka. Nestrpni pastor je moral odjenjati in pripustiti dečka h konfirmaciji.

Novica o tem uspehu se je razširila po Hamburgu, Altoni in daleč okrog. Nastopno leto je poučeval Heinicke že pet gluhome, in to v svoji hiši v lastni oskrbi. Število njegovih gojencev je bilo zmerom večje; celo iz Rusije mu je poslal tajni svetnik grof. pl. Vietinghof svojo hčer, ki je odlično napredovala. Ime Heinickeja kot strokovnega učitelja gluhome se je vsestransko proslavljalo. 1778. se je preselil v Lipsko in še to leto otvoril prvi zavod za gluhome v Nemčiji, drugi te vrste na svetu. Z abbé de l'Epéejem je začel hud peresni boj, ki je večkrat zavzel zelo neprijetne oblike. Vsak je strastno zagovarjal svojo metodo.

Kako je poučeval Heinicke? Tega vprašanja do danes še nihče ni povoljno rešil. Žal, je ovijal način svojega poučevanja v neprodilni plašč molčečno-

sti in nesel to svojo tajnost s seboj v grob. Tako je hotel dunajski ravnatelj Stork spoznati njegovo metodo in je prišel nekoč preoblečen v njegov zavod. A Heinicke ga je spoznal in mu ni ničesar pokazal. Zanimivo je, da je utrjeval pri izvajanju glasov samoglasnike s pomočjo okusa. Ko je izvajal vokal »i«, je dal gojencem jesiha, za »e« grenkega pelina, za »a« navadne vode, za »o« sladke vode in za »u« olja. Ni znano, ako je rabil tudi za soglasnike kaj podobnega.

Gotovo je, da je bil njegov vodnik že omenjeni Ammanov »Surdus loquens«, ki ga je pa na podlagi pridobljenih izkustev in novih raziskavanj izpopolnjeval. Spoznal je, da je govor edino pravo sredstvo, ki veže ljudi med seboj. Zato je začel učiti svoje gojence govora in popolnoma zavrgel kretalno metodo, ki je imela zlasti v Franciji zveste privržence. Heinicke je pravilno uvidel, da se more gluhonemi edino po govoru zmiselnost izvežbati za praktično življenje. Zahteval je, da so gluhonemi, ki so se bili priučili glasovnemu govoru, glasno govorili, tako med seboj kakor tudi z drugimi ljudmi in se nikakor niso smeli posluževati kretenj. Nasprotno pa je videl, da so se gojenci, izvežbani po kretalni metodi, nespretno gibali v javnem življenju, saj bi morali vsi ljudje poznati te umetne kretanje. Res je sicer, da je govorna metoda veliko težja od kretalne, tako za učenca kakor za učitelja, vendar pa je prva edino praktična za življenje. Heinickejevo delo, kolikor se tiče uspehov, je vsaj deloma opisal njegov zet in naslednik na zavodu, ravnatelj Karl Gottlob Reich. Heinicke, ki je sam izučil in vzgojil okrog sto gluhonemih otrok, je umrl 1790. brez premoženja ter je vdova po njegovi smrti živela s tremi nepreskrbljenimi otroki v pomanjkanju in bedi.

Heinickejevo stališče glasovno-govorne metode je zmagalo na vsej črti. Pač so delali poznejši strokovnjaki še nekaž časa kompromise med glasovno in kretalno metodo, vendar je ta končno popolnoma propadla. Danes se poučuje v vseh gluhonemnicah na vsem svetu po načelih in zasnovah velikega pedagoga in dobrotnika gluhonemih, Samuela Heinickeja. Seveda se je ta metoda po oddelkih strokovnjakov v raznih državah v teku preteklega stoletja in v minulih desetletjih tekočega še nadalje razvijala

in izpopolnjevala, a po svojem bistvu je ostala ista.

Solstvo gluhonemih v naši državi

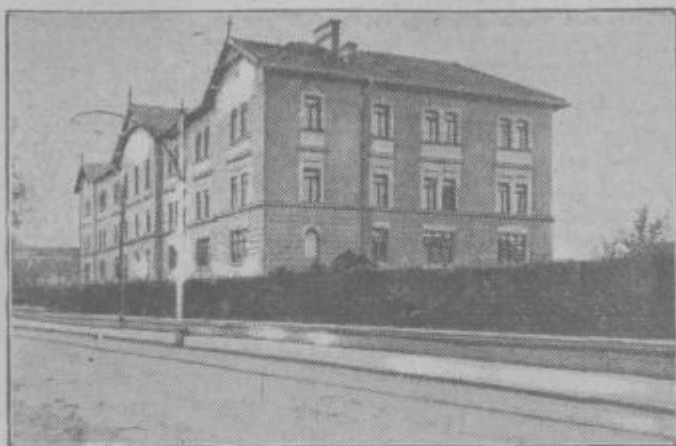
Po načelih glasovno-govorne metode se poučujejo tudi gluhonemi v naši državi v štirih zavodih: v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu in Jagodini. Seveda je toliko zavodov mnogo premalo za vse gluhoneme v šoloobvezni dobi, ki jih navaja najnovejša statistika do 3000. Glede na navedeno število bi moralo biti v naši državi najmanj 4—5-krat toliko takih zavodov. Kako pa je v drugih državah? Ne glede na visoko razvito socialno-pedagoško stanje kulturne Francije, Anglije, Češkoslovaške, Nemčije in drugih držav, pogledjmo samo v sosednjo, danes tako zelo okrnjeno Madžarsko, ki vzdržuje še zmerom na svojem ozemlju devet zavodov za gluhoneme, da ne ostane brez pouka in vzgoje niti en gluhonemni otrok. V naši državi pa se izobražuje v beograjskem zavodu za teritorij predvojne Srbije okroglo 40 otrok, v zagrebškem 130, v ljubljanskem za dravsko banovino relativno največ, okrog 100, v Jagodini pa je bil zavod šele nedavno otvoren. Vsi ti gojenci se vzgojujejo za koristne člane človeške družbe, ko pa dovršijo učno dobo, se morejo sporazumevati s svojo okolico po glasovnem govoru in so zmožni, služiti si sami kruh, bodisi doma na posestvih, kmetijah ali kot obrtniki, deklince kot šivilje itd. Ostali pa, ki ne morejo biti sprejeti v zavode, propadajo telesno in duševno ter so neznosno breme družini, občini, sodišču in človeški družbi sploh. Zaradi nedostajanja prostora v obstoječih zavodih je premnogo staršev, ki vlagajo leto za letom prošnje za sprejem svoje gluhoneme dece, dokler ta ne postane prestara in se potem sploh ne more več sprejeti.

Ljubljanski zavod za gluhoneme

Pred vojno sta bila v Sloveniji dva zavoda za gluhoneme. Prvi zavod je bil ustanovljen v Gorici že 1840. Ustanovitelj je bil znani goriški človekoljub, pesnik in znanstvenik Valentin Stanič. Zavod je imel poleg italijanskega tudi slovenski oddelek. Gluhtonemo deco slovenskih staršev iz bivše Štajerske so pošiljali do osvobojenja v deželni zavod za gluhoneme v Gradec, kjer pa so poučevali samo v nemškem jeziku. Zal, ta

nemški pouk ni mnogo zalegel, zakaj otroci so doma nemški jezik kmalu pozabili. Iz bivše Kranjske pa so se do ustanovitve samostojnega zavoda gluho-nemi vzgajali v Lincu, a tudi tu v nemškem jeziku in se na ta način odujevali svojcem in družbi. V zadnjem desetletju preteklega stoletja se je v tem pogledu pri nas vsaj toliko izboljšalo, da so otvorile šolske sestre de Notre Dame v Šmi-

trajalo do osvobojenja. Po vojni se je pa z izpremenjenimi teritorialnimi in državnimi razmerami tudi v tem pogledu marsikaj predrugačilo. Delokrog ljubljanske gluho-nemnice se je razširil na vse ozemlje Slovenije. Od 1918. dalje je ljubljanska gluho-nemnica osrednji zavod za gluho-nemo deco vse Slovenije, torej tudi za bivšo slovensko Štajersko in vzhodni del Koroške. Razumljivo je,

GLUHO-NEMNICA V LJUBLJANI

hehu pri Novem mestu na svoji dekliški šoli oddelek za gluho-neme deklice. Dečki pa so se še zmerom vzgajali na zavodih z nemškim učnim jezikom, ali pa so ostali brez vsakega šolskega pouka.

Ljubljanski zavod za gluho-neme je bil po dolgih pogajanjih med takratno kranjsko deželno vlado in deželnim odborom dozidan 1900. v vzhodnem delu Ljubljane ob Zaloški cesti nasproti splošni bolnici. Zavod je bil postavljen iz sredstev zapuščine ribniškega dekana Ignaca Holzapfla, ki je znašala 1878. glavnico 52.962 gold. 38 kr., a se je dvignila 1900. že na 725.000 kron. Tej glavnici so se pridružili še legati drugih dobrotnikov. V novi zavod se je sprejemala in vzgojevala gluho-nema deca iz bivše vojvodine Kranjske. To stanje je

da zavod, ki je bil postavljen za 50—60 gojencev, danes jih pa sprejema nad 100, ne more več v tisti meri odgovarjati svojemu idealnemu namenu, kakor je bil prvotno postavljen. Razni prostori, kakor: bivalnice, spalnice, obednica, garderobe, umivalnice itd., pa tudi šolski prostori, so prenapolnjeni do skrajnosti, in vse to gre na škodljivi rovaš pouka in vzgoje. Nujno potrebno je razširjenje zavoda, ki se pa zaradi obstoječih gospodarskih razmer odlaša in zavlakuje od leta do leta. V interesu kulture in človečanstva bi bilo, da bi se razmere tudi v tem pogledu izboljšale in bi se tudi v tej panogi naša država izenčila z drugimi državami po intencijah velikih vzorov in človekoljubov abbé de l'Epéeja in Samuela Heinickeja.

SEVERN OVZHODNI PREHOD

Pomorsko pot iz Evrope preko Severnega ledenega morja v vzhodno Azijo imenujejo geografi »severn ovzhodni prehod«. Do nedavna se je ta pot enkrat samkrat posrečila, in sicer znamenitemu polarnemu raziskovalcu Nordenskjöldu v letih 1878. in 1879. V zvezi z ekspedicijami zadnjega polarnega leta so zdaj tudi Rusi premagali severn ovzhodni prehod. Odprava, ki jo je

na dveh ledolomilcih vodil profesor dr. Schmidt, je potovala iz Leningrada preko Murmanska in Arhangelska v Vladivostok. Potovanje je trajalo komaj 65 dni, čečim je potreboval Nordenskjöld s svojo barko »Vega« skoraj čli dve leti.

ŽIVLJENJE IN SMRT V SING SINGU

(LEWIS E. LAWES)

DESETO POGLAVJE

Tu pa tam se po dolgih presledkih zgodi, da najde paznik celico prazno. Tedaj se ne izgublja prav nič časa. Preko vrat se potegnejo močne verige in v istem hipu zahrešči tudi hripavi glas posebne alarmne sirene. V trenutku nastopi vsa kaznilniška straža. Sirena pa, ki jo jetniki zovejo »veliki zvon«, doni v svet kot bi klicala: beg, beg, beg.

Največkrat poskušajo jetniki uiti na ta način, da se skrijejo v vrtu, kar ni posebno težko, ker obsega vrt kakih dvajset oralov. Po navadi dobe begunca zelo hitro. Straža ga išče, če je treba tudi 14 dni noč in dan po starih poslopjih, ki imajo še lesena tla, strop in stene ter nudijo često ubežnikom prav idealno skrivališče. One pa, ki jih zasledovalci ne morejo najti, prisilita slednjič glad in žeja, da pridejo spet na dan, ako nimajo med jetniki ali pazniki kakega zavznika, ki jim donša hrano.

Neki ubežnik je rajši umrl v svojem skrivališču kot da bi se predal. Njegovo okostje so čez kakih deset let našli popolnoma slučajno.

Dvema beguncema je uspelo, da sta ostala toliko časa skrita v svojem zavetju, dokler nista slednjič našla neke odprtine v ograji ob reki Hudson. Skočila sta v vodo in jo srečno preplavala. Toda dolgo časa se nista veselila zlate svobode, ker so ju že nekaj tednov kasneje spet ujeli na domu pri starših.

Domotožje in hrepenenje po starših, ženi in nevesti po navadi vedno zmaga nad razodnostjo v človeku ter ga zapelje, da se vrača domov, kjer ga nato spet uamejo. Danes so še samo trije ubežniki na prostem izmed 18, katerim se je po letu 1920. posrečilo pobegniti izza mrkih zidov Sing Singa. Torej pridejo v zadnjih letih komaj trije pobezi na leto, medtem ko je še pred petdesetimi leti pobegnilo povprečno deset jetnikov letno.

Niti dva bega se ne izvršita na popolnoma isti način, ker uprava takoj popravi pomanjkljivost, ki jo je begunec

z begom pokazal, ter prepreči s tem, da bi se sličen poskus v bodoče lahko posrečil. Danes je varnostna služba v Sing Singu že tako popolna, da je beg, izvzemši seveda slučaj, da ima begunec kakega pomagača, mogoč le zaradi nemarnosti kakega kaznilniškega organa.

Pred nekaj leti je uspel skoraj neverjeten način bega. Begunec je položil v svojo posteljo umetnega moža, ki so ga kot prevaro odkrili šele naslednjega dne pri jutranji budnici. Ubežnik, ki je bil zelo nadarjen umetnik, je izoblikoval svojemu dvojniku iz kruha glavo in vrat, iz lastnih las mu je napravil pričesko, lepo mu je pobarval oči, vse tako popolno, da jo straža pri večernem preglednem obhodu imela masko za živega človeka.

Ko je pa kasneje neki jetnik poskušal na isti način pobegniti, se mu je poskus izjalovil in od tedaj morajo vsi kaznenci pri večernem pregledu stati ob svojih posteljah.

Večina begov je seveda zelo duhovito zamišljenih. Sing Sing se dviga tik ob reki Hudson. Na tej strani jetnišnica ni zazidana, temveč jo loči od reke navadna železna ograja. Tako je neki jetnik prišel na originalno misel, da si je izdelal gumasto masko, ki se je tesno prilegala licu. To je zvezal potem po cevki z dvema umetnima racama, ter ju spustil na reko Hudson. S pomočjo tega dihalnega aparata se je držal pod vodo in ker obe raci nista vzbudili sumnje kaznilniške straže, se mu je posrečilo preplavati veletok Hudson in pobegniti. Kasneje so ga pa spet prijeli. Neki bivši dijak Harvardske univerze si je iz koščkov pipe in žice napravil vitrih, s katerim je potem odprl neverjetno komplicirano ključavnico ječe. Uspen tega mladega človeka bi se lahko meril z izumom vsakega svetovnega iznajditelja. Povprečnemu človeku se pa zdi beg iz ječe popolnoma nemogoč.

Kljub temu se še zmerom najde kakšna slaba točka, ki jo prej ali slej odkrije nekdo med stotinami, ki jo iščejo.

Tako se je leta 1926. dogodil neverjeten slučaj, da sta dva jetnika ob belem dnevu enostavno izginila kakor bi se bila izpremenila v zrak in vse iskanje za njima je bilo zaman. Zato pa mora biti straža pred iznajdljivostjo jetnikov in njihovim neutolajljivim hrepenenjem po svobodi vedno budna, kajti najmanjša nepredvidnost često zadostuje, da se kdo izmuzne.

Zvečer ima jetnik čas sam zase. Običajno sede tedaj na svojo slamnjačo in

čita pisma in časopise, ki se ob tej uri razdelijo. Tedaj tudi ožive ti živi mrlički ter črpajo iz pisem svojih dragih pogum za leta, ki leže kot brezkončnost pred njimi. Tužno in prazno je zato življenje jetnika, za katerega ni pisma in ti nesrečneži najdejo potem že v navadnem časopisu veliko olajšanje.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)
(PONATIS TUDI V IZVLECKU NI DOVOLJEN)

ZABAVNI SPOMINI

DR. STOJAN LASIČ

B. Borko je v »Jutru« 17. II. 1933 po pravici pohvalno prikazal francosko knjigo »Sans malice«, le da je pisca spremenil v Lazića. Vprašujem pa se, ali ni to naš ožji rojak Lasič, o katerem sem nekdaš slisal, da je bil v diplomatski službi in je sedaj odvetnik v Beogradu. Bodisi to kakorkoli, njegova knjiga je prav poučna, pa tudi šegava, pisana zares »brez zlobe«. (»Jutro« je že naslednji dan popravilo in predstavi, lo pisatelja za našega rojaka iz Gorice. Op. ured.)

Človek se ne naveliča čitati pestrega poročila o litavsko-poljskem sporu za mejo v prvih letih po svetovni vojni, kjer je italijanski zastopnik vlekel z poznano litavsko manjšino in kjer je komisiji Društva narodov izpodletelo. Prepričani smo, da je bilo ljudsko glasovanje, pri katerem se je prvič v zgodovini te dežele udeležilo tudi žensstvo (156). Posebej hočem poudariti veliki pomen, ki je v teh dogodkih pripadel rusčini kot diplomatskemu jeziku. Med šaljivimi stranmi omenim zgodbo o dveh levih čevljih, ki jih je Lasič obul pomotoma in ki so mu delali preglavico na litovskem banketu, zgodbo s telefonsko postajo v slamnati koči, kjer so se gnetli v enem prostoru telefonist in kmetova družina z domačimi živalmi, potem tisto s španskim zastopnikom, ki je služil za pestunjo, ali pa kopanje v Njemenu, kjer je avtor, zavrt v rjuho, nehote videl vse čare odličnih kopalk v Evinu opravi itd. Obilo je dogodkov, ki mejijo na tragiko: vlak je skočil s tira, oklopni voz gre preko šibkega lesa, nega mosta, obupan Poljak vrže grafiato proti Laziću, voz na klancu brez zavore, brzec uide v Berlinu našemu rojaku, ki je na njem pustil kot tajnik komisije ves denar itd.

Za zgled pisateljeve pripovedne umetnosti sem poslal odlomek, kjer beremo, kako je Lasič pustil svoj kožuž v Londonu, drgetal opolnoči domov grede v Suvalkih in spotoma naletel na krznarico.

*

Brez omahovanja sem s palico potrkal na vrata. Ker ni bilo odgovora, sem po-

dvojil udarce. Nazadnje sem začul ropot nad seboj. Oprezno je nekdo napol odprl okno in mi s plašnim glasom velel, naj se takoj poberem, drugače bo klica na pomoč. Odgovoril sem, da si hočem kožuž kupiti. Okno se je toliko odprlo, da se je skozi pokazala glava z velikansko čepico.

»Vrnite se zajtraj, da bom mogel videti vaš obraz in vaš denar. Opolnoči ne kupujem.«

»Do jutra mi je nemogoče čakati. V nekaj urah zapustim Suvalke.«

»Odpotujte pozneje in pustite me pri miru.«

Hoteč pripraviti svojega sobesednika do tega, da bi mi odklenil trgovino, sem mu povedal, da spadam v odsek pri Društvu narodov. Nisem se nadejal odgovora, ki sem ga prejel.

»Bežite no! Komisarji so generali. No pa pokažite svoj kroj, sabljo, odlikovanja! Drugega niste ko neslan šaljivec, ako ni, ste še kaj hujskega. Odidite, ali pa pokličem policijo!«

Trgovčev glas je privabil na pozorišče nočnega čuvaja, ki naju je pozval, naj ne hvala razgrajati, sicer naju bo prijel zaradi kaljenja nočnega miru. Žid se je naglo opravičeval:

»Ta človek želi, naj mu odprem svojo trgovino in mu prodam kožuž. Ali ste že kdaj slišali opolnoči tako zahtevo! Vrh tega trdi, da spada med tuje generale, ki so pravkar prišli v naše mesto. Vendar jaz sem prepameten, da bi se dal ujeti v past.«

»Tako bomo videli,« se je odrezal ponočni čuvaj, se mi približal ter me od blizu ogledal:

»Res je, po pravici govori. Lahko sem vas spoznal gospod general. Z istim avtom ste prišli kakor francoski general. Na uslugo sem vam, gospod general,« je dodal in po vojaško pozdravil. »Kaj morem storiti za vas?«

»Pregovorite tega moža, naj mi odpre trgovino.«

»Nič lažjega,« je odvrnil stražnik, nekajkrat odločno zarobantil proti štacunariju in mu ukazal, naj pride takoj doli.

To povelje ni bilo več potrebno. Že sva mogla slišati škrtanje zapahov iz prodalnice. Čez nekoliko trenutkov sem stopil v

poslovalnico, za meno pa stražar, ki je obljubil gledati na to, da me žid ne opeharl.

Ob svitu petrolejske sem razločil vse trgovčeve, ki so bili prišli doli, da si od blizu ogledajo tujega »generala« in da bodo pri znameniti prodaji.

V skladišču je bilo precej kožuhov, vmes dva ali trije boljše vrste. Razume se, da mi je hotel žid vsiliti enega od poslednjih, češ, velik gospod se ne sme zadovoljiti s povprečnim krznom. Vendar sem si izbral preprost površnik, podšit z ovčino. Prodajalec je zahteval zanj 8000 poljskih mark, kar je znašalo okoli 8 šterlingov.

»8000 mark,« se je vznejevoljil moj zaščitnik. »Ti si pa predrzen. Vreden je komaj 2000. Gospod general, dajte mu 2000 mark in vzemite površnik.«

Ponudil sem mu 4000 mark, polovico. Žid se je rotil na vse bogove, da ima izgubo še pri 8000 markah. Čuvaj ga je obšpal s psovkami in pretinjami. Odšel sem iz prodajalne. Prodajalec pa za meno s površnikom na rokah. Na ulici mi ga je po-

nudil za 6000 mark. Pred vhodom v moj hotel mi ga je prepustil za mojo ceno.

Nekoliko tednov nato sem opazil nov izvesek nad prodajalnico. Na njem sem čital:

Mojzes Friedmann

Dobavitelj Društva Narodov
Nove in nošene obleke, železnina.

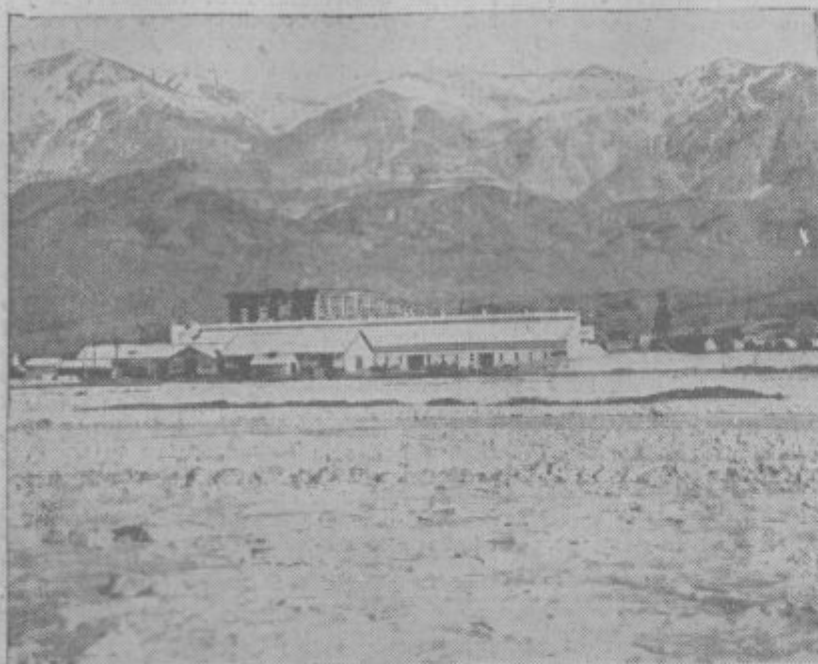
A. D.

ZDRAVLJENJE Z INSULINOM S POMOČJO VDIHAVANJA

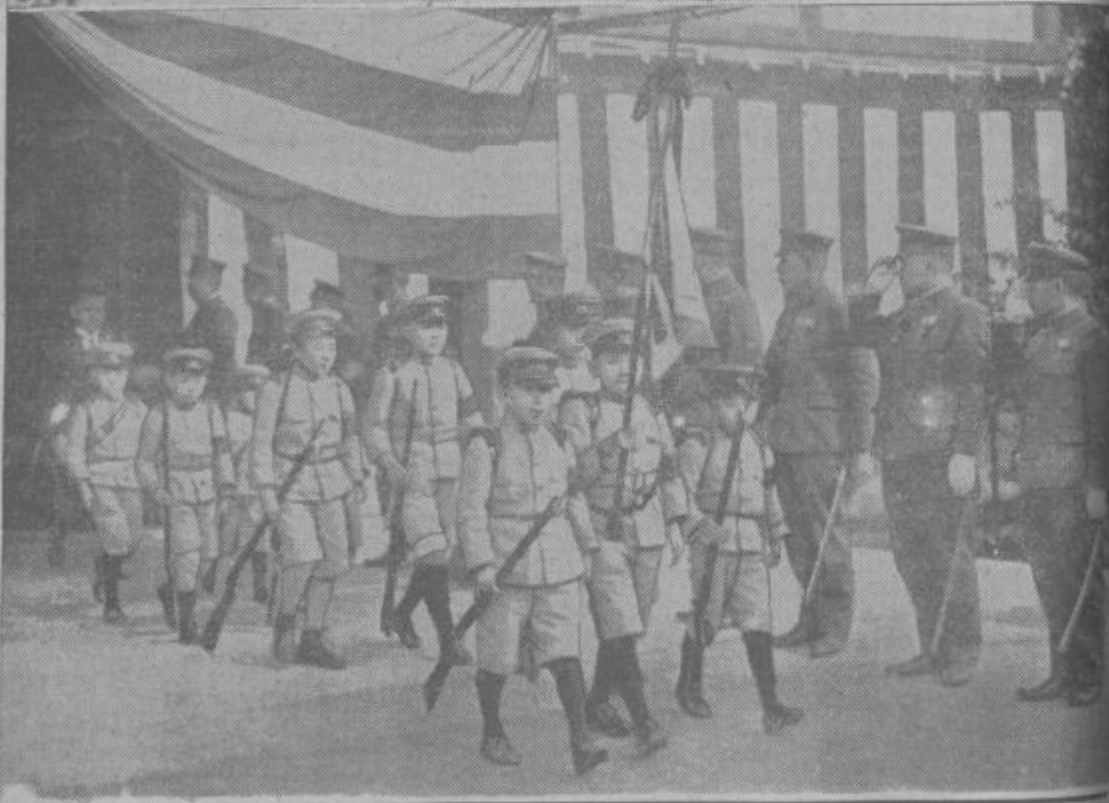
Doslej edino učinkovito sredstvo proti sladkorni bolezni je insulin, ki se pridobiva iz trebušne slinavke. Spočetka se je insulin sam vbrizgaval in šele kasneje je spravila industrija na trg tudi insulinove preparate za notranje jemanje. V najnovjšem času pa se lahko insulin tudi vdihava. Ta postopek sta posebno izpopolnila K. Wilkoevitz in H. Schiebe na ta način, da dodajata zraku, ki se vdihava, tudi nekako 6 odstotkov ogljikove kisline, s čimer postane dihanje globokejše, kar poveča učinkovitost vdihanega insulina.

V. Leibl (1844—1900): »VAŠKI POLITIKI«
Mojstrsko delo nemškega naturalizma. Foto: F. Bruckmann, Monakovo

Levo zgoraj: Svetopisemski kraji postajajo interesna sfera moderne industrije. Tako je ustanovila neka palestinska tvrdka v bližini Jeriha pivovarno za pridelovanje kalija. — Desno zgoraj in levo spodaj: Nemška in japonska mladina se vzgaja v vojaškem duhu, Zeneva pa »delac za svetovni mir! Zgoraj vežbanje nemških otrok pod vojaškim nadzorstvom, Spodaj vojaška vzgoja japonskih dečkov.

Spodaj v sredi: »Umetno sonce«, tako zvali fadeometer, s katerim se preizkuša stabilnost barve blaga. Enodnevno obsevanje blaga v tem aparatu je enako vredno petdnevni sončnemu obsevanju. — Desno: Nov mehaničen način pridobivanja premoga v angleških rudnikih.

SAMOTNI ŠOTOR

RESNICNA ZGODBA S KONCA SVETA

N. SPIRIDONOV

Gostje v tundri

Snežna vihra je ponehala, tišina je legla nad tundro. Proti jutru se je začel svetiti rob temnega neba in po dnevu so bili vidni sledovi volkov, lisic in celo podgan.

Včasih so ljudje začuli šum in šelest — iz sneženih kupov so se dvigale jate severnih kokoši. Ves čas vihre so ptice ležale pod snegom, zdaj pa iščejo po tundri jagod.

Tri mesece trajajoča noč se je bližala svojemu koncu. Kmalu se bo pokazalo tudi sonce.

Neki dan, ko je bila polovica neba svetla, druga polovica pa še temna in posejana z zvezdami, so daleč v tundri zaškripale sani.

— Oče, — je dejal Kutuvja, — oče, ljudje prihajajo.

Imteurgin je prishknil in rekel:

— Teci domov. Reci jim, naj skuhaajo jedi. Ljudje pridejo. — Imteurgin si je snel čepico, napol ušesa in govoril sam pri sebi:

— Kopit ni čuti. Tujci so — na saneh s pasjo vprego.

Zapodil je svoje jelene proč in odšel domov.

Pred šotorom je stala vsa družina in čakala prihoda gostov.

— Poo, poo — se je čulo jasno v mrzlem zraku.

— To niso naši, — je dejal Imteurgin, — niso jelenji ljudje, marveč pasji ljudje. Poo, poo, tako kriče na pse.

Izza sneženega kupa sta se prikazali dve pasji vpregi. Na zadnjih saneh je sedel čokat in širokopleč mož, od pete do glave zamotan v mehko kožuho vino, na sprednjih pa dolg in silno suh človek v obnošeni kožuho vinasti jopici. Suhec je vedno skakal s sani, tekel poleg psov in priganjal zaostajajoče. Potem se je v polnem teku prijel za lok, pritrjen na sredi sani, stopil z eno nogo na ozko krivino in dirjal dalje.

Ko sta se bližala šotoru, so zarenčali psi srednjih sani, jih obrnili in planili na jelene. Ti so se splašili, vrgli rogovje nazaj in zbežali.

— Brr, brr, — se je drl suhec in vtaknil z železom obito palico med krivine

v sneg. Sani so zaškripale in se ustavile. Psi pa so potegnili, izpulili palico in divjali dalje. Suhač je zgrabil z obeh rokama lok, prevrnil sani in zalučal okovano palico sprednjemu psu v hrbet.

Pes se je zgrudil pred nogami drugih psov na tla.

Vprega je skočila nazaj in se ustavila. Zadnji psi so strahoma gledali vodilnega psa, ki je ležal z dvignjenimi šapami na tleh.

Suhec je skočil k njemu in ga sunil z nogo. Pes je zarežal. Suhec je obrnil vprego in pognal k šotoru, vlekoč ranjenega psa za seboj. Rdeča sled je ostala na snegu, psu je iz gobca kapljala kri.

— Poglej, — je dejala Neuskat, — Kri mu teče, nič več se ne more dvigniti. Smili se mi.

Zdajci je vprega drugih sani poskočila, prevrnila voznika v sneg in odbrzela s prevrnjenimi sanmi. Debelelec je omahnil v stran kakor odvržena rokavica.

— Prav mu je, — je pritrdil udaril Kutuvja z nogo. — Naj si polomi rebra. Zakaj pa pretepa pse.

Imteurgin pa ni zinil niti besede, marveč je hitel debelemu na pomoč. Med tem je suhec spravil svojo vprego v red in tekel za psi drugih sani. Došel jih je, zgrabil vprežni jermen in ga privezal k vojim sanem. Nato je vodil vprego nazaj.

Med potjo je brez usmiljenja tolkel po psih, zlasti po zadnjih. Cvilili so in skušali skriti glave pod jermenje. Iz nosnic in gobcev jim je brizgala kri.

— Tako zver! Še ubil jih bo, — je dejal Kutuvja očetu.

— Ne tako glasno, — je odvrnil Imteurgin. — Ne govori slabega o gostih.

Otepel je debelemu sneg s kožuha, ga prijel pod pazduho in ga peljal v šotor. Ko se je debelec slekel, se je mala Neuskat stisnila k materi in plašno zašepetala:

— Kako strašen je. Tako kosmat obraz ima. Bojim se ga.

Kutuvja je pogledal debelega in se tudi ustrašil.

— Dlaka na obrazu je popolnoma

rdeča, kakor pri stari medvedki. Mor-da pa je medved.

Že je hotel planiti po kopje, toda oče ga je zgrabil za ramo in dejal:

— To ni medved. Pasji človek je. Ti imajo mnogo lajajoče živine — psov. S psi se vozijo na saneh.

— Glej, glej, — je zakričala Ruktu in potegnila Kuha za rokav. Njegove oči so čisto bele. Gotovo so zmrznile.

Vsi so pazljivo ogledovali sive oči bradate Imteurgin ga je vprašal:

— Mislim, da so ti oči zmrznile. Ali še lahko vidiš nanje?

Bradač ni odgovoril. Pokazal je jezik in zmaljal z glavjo. Od zunaj se je začul šum. Suhlec je planil v šotor, se postavil sredi njega na vse štiri, držal svojo kosmato rokavico na zadnjici kakor rep, dvignil glavo in zalajal kakor pes. Potem je kazal na široko odprta usta in dejal v svojem jeziku:

— Naši lajavci so lačni, žreti hočejo. Daj hitro mesa sem.

Imteurgin ga je pogledal, nato se je ozrl na sina in ni rekel ničesar, le pot si je obrisal z obraza.

Suhlec ga je zgrabil za roko in ga potegnil iz šotora. Tu je pokazal pri šotoru sedečemu psu na gobec, na trebuh in dejal spet v svojem jeziku:

— Velik glad, daj mesa, trebuh je čisto majhen.

Imteurgin se je še bolj potil; odpel si je ovratnik in tekel v šotor.

— Kutuvja, — je tiho dejal sinu. — Nagbrž hoče mesa, da nahrani pse.

— Mesa nimamo, — je odvrnil Kutuvja. — Saj smo sami lačni.

— Gostom je treba postreči, — je menil Imteurgin. — Vseeno bomo lačni, le stopi po jelena.

Nejevoljen je Kutuvja vzel zanko in odšel k jelenom.

Bradač je vzel iz žepa mehur in dal Imteurginu ščepec tobaka. Imteurgin si je z njim natlačil pipo, potegnil parkrat in jo dal ženi. Žena je potegnila, pljunila na rob postelje in dala pipo Ruktu. Ruktu je puhtila dom skozi nos in odala pipo Neuskati. Neuskat je vzela mokro cev v usta in začela sesati. Potem jo je posilil kašelj, obrisala si je solze in vtaknila pipo v usta majemu

»RAVNODUŠNOST IN ZANIMANJE«

Imteurginu. Dete se je začelo otepavati in je izbruhnilo v jok. Nato je Neuskat sama potegnila nekoliko dima, se sklonila in ga puhnila otroku v usta. Dete je zatrepetalo, zaprlo oči in začelo grčati. Bradač je gledal vse to in se smejal.

Ta trenutek se je pomolil v šotor velik sveženj. Nosil ga je suhec in ga skriyivši hrbet držal pred seboj. Neuskat se je spet prestrašila in se skrila za pregrado. Odrasli so stegnili vratove in gledali, kako je bradač odvezoval sveženj. Najprej je vzel iz njega par koščkov sladkorja in jih razdelil Imteurginu in ženskam.

Imteurgin je zdrobil sladkor med zobmi in pocmakaval:

— Zelo dobro, samo leze v grlo.

— To je carska jed, — je dejal bradati in tudi cmoknil z ustni, — to sem vam prinesel za dar iz carskega mesta.

Imteurgin ni razumel bradatega in ga je vprašal v jeziku Čukčev: — Kaj praviš?

Toda bradač tudi čukčevskega jezika ni razumel. Bil je Rus. Gost in gostitelj sta vedela samo, da cmakanje pomeni okusno stvar in razširjene roke — mnogo.

Bradati je na široko raztegnil roki, pomignil z glavo proti svežnju in rekel:

— Mnogo blaga sem prinesel. Jaz sem trgovec, ruski trgovec. In ta človek tu — je moj človek, kozak. Voziva se po tundri in kupčujeva.

Iz svežnja so gledale črne plošče čaja, lesketajoča se bakrena posoda in kosmate šape kož belih in rdečih lisic.

— Jaz dam čaja, jaz dam tobaka, ti pa daš lisic, kož, napraviva dobro kupčijo.

Potem je vzel iz svežnja velik kos ledu in je mahal z njim Imteurginu pred nosom. V kosu je nekaj klokotalo. Imteurgin se je silno začudil, kako da voda klokoče v ledu in kako da ni zmrznila. Doslej še ni bil videl steklenice.

— To je carska voda. Saj si že gotovo čul o carju. Velik človek je. Silno veečlik. To tu pa je carska voda. — Bradač je nežno pogladil steklenko. — Car pije samo tako vodo. Močna voda.

Imteurgin ni ničesar razumel. Videl je samo, kako je bradatemu švigal rdeči jezik med kosmatima ustnicama sem in tja. Kutuvja je privlekel krvavo truplo jelena s preparanim trebhom. Spretno ga je razčetril in metal kadeče se meso

psom. Potem se je vrnil v šotor in dejal:

— Goste sem nakrmil z mesom.

Kupec je tudi Kutuvji dal košček sladkorja. Kutuvja ga je vrtil po rokah, ga povohal in obliznil. Potem je nesel v usta in ga pričel sesati.

— Ta kamen ima dober okus.

Ko sta se gosta napila čaja, je Kuh skuhala mesa in ga položila na usnjato ploščo. Kupec je posegal po svojem ledenem ocurku in udaril z njim ob dlan. Nekaj je skočilo iz ocurka in voda je brizgnila iz njega.

Kupec je našel polno čašo in dejal Imteurginu:

— Pokusi carsko vodo.

Imteurgin je srknil, zamižal in začel kašljati.

— Oj, huda voda, čisto kakor ogenj. Suhec je mlasknil:

— Le potegni.

Imteurgin je nekoliko pil in se stresel.

Kutuvja je pokusil, globoko potegnili sapo in podal čašo svoji materi. Kuh je malo odpila, dejala nekaj s hripavim glasom in dala čašo Rultu. Rultu je zamižala in nekoliko pila. Potem se je nakremžila, izpljunila vodo in podala čašo Neuskati. Neuskat je pogledala Rultu, čašo in vodo ter previdno nesla k ustom.

— Grize, — je rekla Neuskat in izšla ostanek otroku v usta. Dete je zavilo oči, odprlo usta in odrevenelo. Kozak se je zadovoljno tleskal po stegnih in se glasno smejal. Tudi trgovec se je smejal.

— Mati, — je vprašala Neuskat s težkim jezikom, — zakaj ima brat kar bele oči?

— Najbrž zaradi hude vode, — je dejala Kuh kakor v spanju.

— Matj, — je zavpila Neuskat, — voda hoče spet ven.

Mati je ni poslušala. Neuskat je taval po šotoru sem in tja, naposled pa se je pripognila, da ji je glava omahnila na tla. Blijuvala je. Tudi odraslim se je vrtelo v glavi. Samo Imteurgin je postal nenadno vesel in je začel peti, majajoč se sem pa tja:

— Kosmati gost, kosmati gost, njegov obraz je porasel z rdečo dlako kakor stara medvedka. V očeh ima koščke ledu, njegove oči so zmrznjene, kosmati gost.

— Gospodar, — je vlekel kupec Imteurgina za rokav, — začniva kupčijo.

Imteurgin je dvignil glavo. Kupec je razložil po postelji posodo, nože, steklene bisere, prepečenec. Potem je vzel iz svežnja lisičjo kožo in jo vihnil Imteurginu pred nosom.

— Daj mi kaj takega. — je dejal.

Imteurgin je počasi odtaval v kot in vzel iz vreče lisičjo kožo, drugo, tretjo.

— Še. — je dejal kupec in pomežiknik kozaku. — Še.

Kozak je stekel iz šotora in prinesel čajnik iz rdečega bakra, bleščeč in trebušast kotel ter nekoliko pestro poslikanih čajnih čašic. Imteurgin je mislil na svoj obtolčeni čajnik z zakrpanim dulcem, na čaše, ki so bile še samo črepinje in povezane z jermenčki, pomignil odobravajoče in iztresel iz vreče vse, kar je bil pridobil v teku zime. Trgovec se je sklonil in hlastno zgrabil kožo. Bilo je 12 belih lisic, 5 rdečih in 6 volkov z dolgo črno dlako.

— Častitam vam k dobri kupčiji. — je dejal kozak.

Kupec se je smehtjal v brke in oprežno deval kožo v sveženj, vsak kos previdno razgrinjajoč.

— Pijmo še eno čašo carske vode. — je dejal in nalil.

Imteurgin je zaprl oči in izlil celo čašo v usta. Potem mu je glava omahnila na prsi in zdelo se je, da je zaspal. Kupec se je hitro ozrl okoli sebe. Ženske so ležale z obrazom na postelji. Imteurgin je sedel negibno. Le Kutuvja je sedel na podvitih nogah in buljil v kupca. Ta mu je potisnil čašico vodke v roke. Kutuvja jo je prijel z obema rokama in jo izpraznil na dušek, ne da bi odstavil.

— Daj, mladi mož. — je rekel trgovec. — poglej v svojo blazino, morda imaš tam skrito kako srebrno ali sinjo lisico. Polno steklenico carske vode ti dam zanjo.

Kutuvja ni odgovoril ničesar. Mahoma je planil pokoncu, tekel iz šotora in si tlačil sneg v usta...

Imteurgin se je prebudil. Glava ga je bolela, oči so mu bile zavite v sivo meglo. Zravnal se je, sedel na posteljo in dejal:

— Gost, daj še vode.

Gost ni odgovoril. Imteurgin si je pomel oči. V pregradi je bilo temno. S postelje se je čulo smrčanje. Šel je iz šotora in si otrl obraz s snegom.

— Vstani, žena, obesi čajnik nad ognjem. Zejen sem.

Kuh se je stegnila in potegnila z rokama po obrazu. Potem je zlezla izza

pregrade in vrtela vretence, da bi napravila ogenj. Dolgo ni hotel ogenj zagoreti. Kuhine roke so bile medle. Šele čez nekoliko časa je lahko prižgala bilo in ž njo posvetila za pregrado.

Imteurgin se je ogledal po pregradi — kupca in kozaka ni bilo več. Z zmruženimi lasmi in rdečimi obrazi sta ležala Kutuvja in Rultu na kožah. Neuskat je skrčena slonela na spečem psu. Dete se je zbudilo in zajokalo. Imteurgin mu je potisnil ščepec tobaka v usta. Otrok je hlupal. Kuh je grdo pogledala moža, vzela z umazanimi prsti tobak detetu iz ust in ga sama začela zvečiti. Potem je vzela čajnik brez dulca in ga obesila nad ogenj.

— Obesi novi čajnik. — je dejal Imteurgin. — Danes bomo pili iz novega čajnika.

— Novega čajnika ni. — je odvrnila Kuh.

Nejevoljen jo je pogledal Imteurgin in menil:

— Dobro poglej, žena. Novj čajnik mora biti tu, kupil sem ga sinoči od bradača. Tudi nov kotlič in nove čaše sem kupil. Zdaj bomo imeli samo novo posodo.

Kuh je pogledala za pregrado, potem je iskala po vsem šotoru — našla ni ničesar.

— Gotovo sta gosta vse spet s seboj vzela. — je rekla in šla k ognju.

Imteurgin je pogledal okoli sebe — nič. Niti rdečega čajnika, niti trebušatega kotliča, niti čaš, niti tobaka ni bilo. Samo okoli Kuhinega vratu so se svetlikali modri in rumeni stekleni biseri. In na robu postelje je ležala prazna steklenica.

Imteurgin se je vznemiril in tekel k svoji vreči, kjer je običajno hranil kožo. Vreča je bila prazna.

— Kosmati človek nas je osleparil! — je zaklical Imteurgin. — Vzel je moje kožo in čajnik po vrhu. Zdaj ga bo kazal drugim in bo tudi druge osleparil. Tako se bo vozil po vsej tundri z mojim novim čajnikom.

Imteurgin je pobral s tal kamenito kladivo, s katerim drobe ženske jelenje kosti in z vso močjo udaril po steklenici. Steklenica se je razletela na tisoč koscev.

— Tako se naj bradatemu razleti glava! — je zaklical Imteurgin.

Prev. B. B.-k.

MOTNJE V RADIU

Tresk tresk... rakrakrakrak... brrrrrr... — takile zvočni pri-veski se radi oglašajo iz radio aparata po pregovorni zahrbtnosti objekta navadno takrat, kadar poslušalca program baš najbolj zanima. Kaj naj stori? Aparat pregledati bo za prvo tolažbo še najboljša. Vsak amater ve iz izkušenj, da je vir motenj dostikrat skrit v lastnem aparatu. Najprvo išče, kje bi utegnile biti zrahljane zveze, slabi kontakti, pretrgane žice v vrvi-
cah. Če tu ne najde ničesar sumljivega, pregleda napajalne žice od baterij, poskusi, če sede elektronke in tuljave dovolj trdno v kontaktih in če se niso morda poškodovale razni upori, ki radi povzročajo ritmično brbranje in šumenje, kadar njih funkcija ni pravilna. Potlej premenja še zadnjo elektronko, ki se je je morda že lotila starostna oslabelelost, da se davi z glasovi. Tudi zvočnik obrtka, ako se ni morda pri njem zrahljal kak vijak, ki se zdaj neharmonično oglašuje k muziki. V primeru da ima amater sprejemnik za priključitev na električno omrežje, preišče še transformator, dušilko in kondenzatorje anodnega aparata, če morda tukaj ne sedi škrt. Slednjič se loti kontrole antene, ki lahko zakrivi pokanje in prasketanje, če se gola žica dotika ali drgne ob strešni žleb, ob pločevino na okenskem prizidku ali ob kak drug predmet v bližini, ki je zvezan z zemljo. S tem je storil amater vse, kar je v njegovi moči, da se reši motenj in vendar je uspeh v večini primerov negativen. Že pri naslednji točki programa se iznova oglasi znano pokanje in šumenje, ki bi se morda prav mikavno ujemale z zvoki kakšnega eksotičnega jazza, ki pa tira poslušalca v obup, kadar spremlja solidno glasbo ali predavanja.

Ker so slične motnje glavni sovražnik širjenja radiofonije, so v mnogih državah organizirali proti njim sistematičen boj, ki ga vzajemno vodijo posebni odseki oddajnih postaj, poštne uprave in na radiofoniji interesirane industrije. Motnje raziskuje tehnična komisija, ki izdeluje tudi načrte in daje predloge, kako se motnje najlažje odpravijo. Mnogo pripomore k uspešni borbi seveda tudi prostovoljno sodelovanje navdušenih amaterjev.

V Nemčiji n. pr. se vrši to delo takole: Na pritožbo kakšnega naročnika se oglasi pri njem tehnik »krajevne radiofonske pomoči«, ki s posebnim aparatom poišče, odkod prihajajo motnje.

Aparat za iskanje motenj s tipalno anteno, s katero se preiščejo vsi sumljivi deli električnih aparatov

Lov za motilcem je skoraj zmerom uspešen, ker imajo tehniki z iskalnimi aparati še veliko prakso, mimo tega pa je pustila nemška državna radiofonska družba vse najznačilnejše motnje posneti na gramofonske plošče, tako da je tehnikom na razpolago cel arhiv te nadleže v čisti kulturi, na podlagi katerega se lažje orientirajo v krajevnih prilikah.

Zmerom iznova se izkaže, da so (nevstevši napake v prejemnikih in atmosferske motnje, proti katerim je tehnika za enkrat brez moči) glasovni vir motenj električni aparati za jak ti tok in električni stroji. Vsaka najznejatnejša

Zbirka dušilk in kondenzatorjev, s katerimi se da umiriti večina električnih strojev in aparatov, da ne motijo radio sprejema

električna iskrica, ki se pojavlja pri kontaktu električnega zvonca, pod krtačkami električnega motorja ali pri tem in onem medicinskem aparatu, povzroča pri sprejemu neznosno prasketanje in pokanje, ki zlasti nervozne ljudi tolikanj odbija od radia.

Sredstva, s katerimi se zdaj paralizirajo viri motenj, so dušilke in kondenzatorji, ki se morajo često uporabljati v zelo kompliciranih kombinacijah. Te priprave se dostikrat razkazujejo na radio razstavah, da se vsak amater lahko поблиže seznani z njimi in njih uporabo. Včasih zadostujejo za »umirjenje« motečih električnih aparatov, n. pr. majhnih motorjev, zvoncev in sličnega prav preproste dušilne tuljavnice in majhni kondenzatorji. Celo proslule visokofrekvenčne masažne aparate, ki delajo toliko hude krvi med poslušalci, se da uspešno »panati« s temi pripravami. Že mnogo motenj so odpravili na ta način, ali ostalo je še zmerom nekaj glavnih, ki jim je težko priti do živega. Tako na primer še zmerom silno motijo električne cestne železnice, ki jih je zaradi kompliciranosti njih ustroja in zaradi dragocenosti sredstev, ki bi bila tukaj edino uspešna, najtežje umiriti.

Ko tehnik odkrije vir električnih motenj, potem nasvetuje primerno »umirjevalno sredstvo«, ki ga instalater radiofonske pomoči montira na zadevnem električnem aparatu.

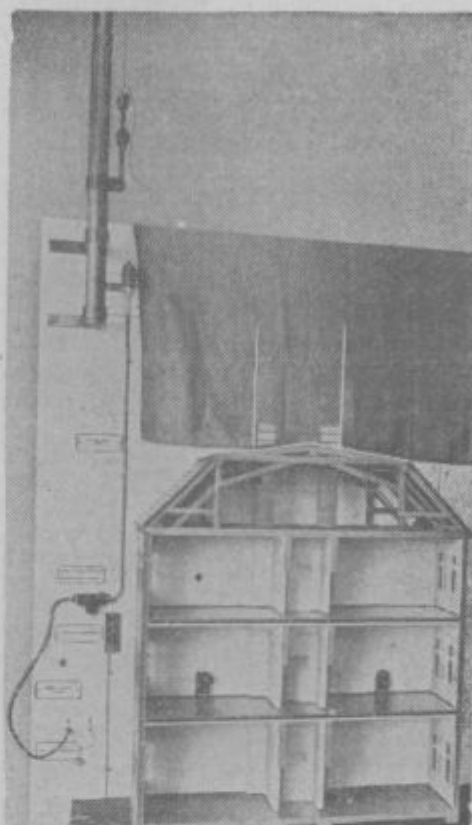
Visokofrekvenčni masažni aparat, ki je z malenkostnimi stroški tako predejan, da ne more izžarjati motečih električnih valov v okolico

Razen opisanih motenj pa grene poslušalcem sicer prijetne urice ob sprejemniku tudi še tuje oddajne postaje, ki se trdovratno oglašajo med krajevnim programom ter nevešči ali pa brezobzirni sosedje, ki s svojimi zastarelimi aparati povzročajo žvižganje ali vsaj neprestano spreminjanje glasnosti sprejema. Vzrok utegne biti tudi medsebojno vplivanje prejemnih aparatov, če teko njih antene vzporedno in preblizu skupaj, ali pa če imajo zemljevod priključen na isto vodovodno ali plinsko napeljavo. Žvižganja se amater razmehoma lahko ubrani s tem, da nerodneža pouči, kako je treba ravnati z aparatom. Ako pa je vzrok skupni zemljevod ali prevelika bližina anten, bo najboljša, če se prizadeji poslušalci sporazumejo med seboj za primerne preložitve. Mesto priključitve na vodovod, dostikrat prav tako dobro služi tako zvana protiutež, to je nekaj poljubno po podu razpetih žic, s katerimi se motnje često zelo omilijo.

Po vzorcu sosednih držav bi bilo treba tudi pri nas organizirati boj proti motnjam radio sprejema. Pri našem šibkem številu naročnikov radia bi bilo tem bolj treba zaščititi vsakega voljnega poslušalca, ker bo v naših prilikah največ od osebne propagande vsakega posameznega zadovoljnega poslušalca odvisno, ali se bo družina poslušalcev radia pomnožila sorazmerno kakor v drugih deželah, ali pa bomo ostali pri sedanjem odstotku, ki nikakor ne odgovarja kulturni stopnji našega naroda. aj.

VPLIV GOSPODARSKE KRIZE NA NARODNO ZDRAVJE

Oddelek za higieno pri tajništvu Društva narodov je dovršil obširno spomenico pod naslovom: »Zdravstvene posledice svetovne gospodarske krize.« Iz ogromnega statističnega materiala je razvidno, da je gospodarska kriza prinesla glede na ljudsko prehrano v nekaterih državah slične prilike, kakor so vladale med svetovno vojno. Na kalorije preračunjeno pa so brezposelni navzlic pomanjkanju še zmerom boljše hranjeni, vsaj povprečno, kakor je bilo na splošno prebivalstvo Avstro Ogrske in Nemčije za časa vojne. Posledice stradanja — pravi spomenica — niso tako usodne kakor med vojno, ker brezposelni večino prostega časa prepe, tako da organizem ne potrebuje toliko kalorij kakor normalno. Prav iz tega vidika pa je treba biti previden z načrti, da bi se nezaposleni pritegnili k raznim javnim delom, ne da bi

Da se izločijo lokalne električne motnje, se antena ne napelje v neposredni bližini sprejemnika, marveč zunaj nevarnega okrožja. Antenski dovod je statično izoliran. (Naprava je na sliki izvršena v modelu.)

se jim hkrati zagotovili dohodki za normalno prehrano. Nekatere usodne bolezni napadejo človeka šele, če mora nezadostno hranjen tudi trdo delati. Zdravniške preiskave med industrijskim proletarijatom so pokazale, da je tako stanje posebno nevarno za ženske. I ačježe breme, ki tlači nezaposlene, je brezdelje, ki se psihično v mnogih ozirih zelo neugodno izdejsvuje. Nič pa ne bi bilo pomagano v tem pogledu, če bi se nezaposlenim preskrbelo kako nesmiselno delo, ki jih duševno ne bi moglo privezati nase. Iz vidika psihične higijene — pravi spomenica — ni mogoče dovolj poudarjati, kako važno je najti nezaposlenim tako delo, da bodo le-ti v stanju razumeti njega koristnost.

KAKO NASTAJAJO IN MINEVAJO BOLEZNI

Prav malo vemo o izvoru bolezni, le eno vemo, da so bile bolezni v vseh časih in vekih. Kaj pa je prav za prav bolezen? Bolezenskega neugodja ne moremo jemati za merilo, kajti mnogo hudo bolnih n. pr. blazneži se počutijo povsem zdrave. Vemo, da so nadlegovale že pračloveka, ki je živel preda kakimi 100.000 leti in se je po rasi bistveno razlikoval od doseďanjega človeka, najraznovrstnejše bolezni. Najvažnejši viri za spoznavo le-teh so nam ohranjene kosti, iz katerih lahko marsikaj sklepamo, tako pred vsem pogostost kroničnega sklepnega revmatizma pri teh še divjih predhodnikih današnjega človeka. Večinoma je bila ta bolezen vzrok pomanjkljive prilagoditve na podnebne spremembe, pogosto pa tudi infekcija. Vprašanje kroničnega sklepnega revmatizma tudi za današnje človeštvo ni jasno rešeno.

Nasprotno pa še ni bilo v tistih prvih časih kužnih bolezni, ki so postale pozneje šiba človeštva, pred vsem jetike, gobavosti in sifilide. Te se pojavijo šele, ko se je pričelo sožitje človeka z ukročenimi domačimi živalimi in mnogo učenjakov je mišljenja, da ne gre tu samo za istočasnost, temveč tudi za pojav vzroka in posledice.

Domačim živalim se ima človek zahvaliti za te kuge. Te bolezni pa niso nastale povsod hkrati, temveč je prinesla cepitev človeštva v posamezne rase s seboj tudi raznovrstnost ljudskih kužnih bolezni. Na ostankih kosti iz prvega kraljestva starih Egipčanov še ne najdemo nobenega sledu jetike. Podobna opažanje vidimo pozneje pri indijanskih in zamorskih plemenih, ki so bila nedotaknjena po civilizaciji in prometu.

Šele Evropci smo zatrosili med nje jetiko. Za to bolezen namreč je treba popolno drugačnega družabnega in družinskega življenja. Vsekako nas pa prav ta civilizacija usposablja, da te kuge preganjamo. Tako bo pljučna tuberkuloza prav verjetno v doglednem času pri nas popolnoma izginila.

Vprašanje, kako se je pojavila sifilida, je dolgo razburjalo duhove in še tudi danes ni popolnoma pojasnjeno. Vedno verjetneje pa postaja, da je menda

ta bolezen le ameriškega porekla. Medicinski klasiki starega veka, ki so nam ohranili nad vse jasne opise najbolj znanih bolezni, nikoli ne omenjajo izrazite slike sifilide. Prav tako ne moremo najti značilnih kostnih sprememb v okostjih izpred Kolumbove dobe. Za nadaljnjo proučevanje tega vprašanja je silna škoda, da material srednjeveških kostnic zmerom bolj in bolj izginjava.

V Ameriki, predvsem v Mehiki so nedavno ugotovili na kostnih ostankih izpred Kolumbove dobe jasne znake sifilitičnega značaja. Mi sicer nismo prinesli Američanom te kuge, s katero so nas oni osrečili, pač pa smo jim dali v zameno druge, še hujše bolezni kakor tuberkulozo in tropično glišavost, ki so jo zanesli tja zamorski sužnji.

Posebno zanimivo je, da je prav sifilida spet izpremenila svoj značaj in napada pred vsem ožilje in živčevje. Najbrž je temu kriva zmerom večja profinjenost civilizacije in zmerom večja uporaba človeških možgan. Porast živčnih in mnogih krvnih bolezni, je tista cena, ki jo moramo plačati za večjo delavnost našega miselnega organa. Za to dejstvo govorijo pred vsem zmerom bolj se množeci primeri tako zvane evropske spalne bolezni in vnetja možganov po cepitvi koz.

Svetovni promet pa ni kužnih bolezni le prenašal in jih pogorševal, temveč je na drugi strani blagodejno deloval in je pomagal boleznim iztrebiti. Tako sta skoraj popolnoma izginila rahitida in slabokrvnost. Na Japonskem ni bilo nikoli nobene teh bolezni. Naravni način življenja in oblačenja tega naroda je zahteval sam po sebi te bolezni. Ureditvev modernih klavnic je povsem pregnala hudi boleznii trihinozo in trakuljavost. Krajevni kretnizem, ki je bolezen zaključenih dolin pred vsem med visokimi hribi, kjer živi v krvoskrutstvu, je danes zaradi rastočega prometa že skoraj popolnoma izginil.

Na drugi strani je promet zanesel boleznii kakor beri-beri, ki imajo vzrok v napačni prehrani, tudi v neokužene kraje. Na nekem vzhodnoazijskem otoku, kjer je do zdaj niso poznali, je nastopila takoj, ko so razdelili pošiljko ophanege riža.

Med svetovno vojno se je pojavil, kakor znano, škrobut kot bolezen pomanjkanja pri blokiranih srednjih državah v prav hudi meri. Še hujše pa bi bila nastopila ta bolezen, če bi pomanjkanje ne nastopilo počasi temveč nenadno, kakor nam jasno kažejo vojni ujetniki antantnih držav, ki so padli od svoje dobre hrane v te slabe razmere. Najbrž pa tudi arterioskleroza, bolno poapnenje žil, povzroča pomanjkanje ali preobilica kakih posebnih snovi.

Ostane še vprašanje, katere bolezni je prinesel človek iz svojega naravnega stanja v civilizacijo s seboj. Odgovor se glasi: raka in patvorbe. Patvorbe najdemo v vseh časih pa naj si bodo po-

tem povsem nedolžne ali pa hudo opasne. Isto vemo tudi o rakovinah, ki niso nič drugega kakor patvorbe tkiva kot posledica dovzetnosti, ki jo človek že na svet s seboj prinese. Pri rastlinah in pri živalih je ne najdemo. Šele pri ribah, posebno pa pri višjih živalih postane rak pogosta bolezen. Rak je torej dar počlovečenja. Naklonjenosti k raku ne bo mogoče odstraniti, pač pa nam zagotavljajo novejša izkustva učinkovit način zdravljenja raka.

Človeštvo se ne more zaščititi proti boleznim, ker bi moralo tako opustiti svoje kulturno in zemljo obvladujočo vlogo. (ké)

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

10. POGLAVJE

STRAHOVLADA »MORILCA MORILCEV«

Domišljal sem si, da poznam čud ljudožerskega tigra, dokler nisem čul o živali, ki si je pridobila sloves pod imenom »morilec iz Kuale«.

Odkar sem se začel zanimati za divje živali — kar sega že v mojo rano mladost, torej mnogo dalje nego mi je lov na divje živali postal poklic in zabava obenem — so me privlačile zgodbe o ljudožerskih tigrisih in beležil sem si podvige vseh večjih roparjev, o katerih so poročali iz raznih delov Azije.

Ljudožeri med tigris niso običajne živali, temveč prej neka perversna vrsta tigra. Normalen tiger le redko napade človeka, razen če je bil nagnan v zasedo in celo tedaj se ne loti njegovega trupla. Samo propala žival, po navadi taka, ki jo ovira starost ali kaka telesna poškodba, da si najde hrano na običajen način, kaže nagnjenje tudi do človeškega mesa. Čim se je pa enkrat nanj privadila, se ji začne razvijati slast po njem in čisto pade kot žrtev več človeških življenj, preden je kariera takega morilca zaključena.

Na tigre, ki so napadli in raztrgali ljudi, prirede krajevne oblasti takoj haj-

ko in jih večinoma tudi pobijejo. Enkrat ali dvakrat na leto se pa pojavi kaka posebno bistra in močna žival, ki zna prevariti svoje zasledovalce in pobija dalje časa to približno enega človeka na teden. Bilo je v zadnjih osemdesetih letih več takih ljudožerov, ki so pospravili po tucat ljudi in več.

Toda »morilec iz Kuale« ni imel predhodnikov v zgodovini azijskih krajev. Kuala je naselbina v srednji okrožja Johore, znana po svojih obširnih plantajah kavčuká. V času, ko se je pokazal na pozornici, sem bil v Singapuru in se pripravil, da napravim izbrane kinematografske posnetke nekih redkih živali iz džungle. Baš sem se nameraval podati na več izletov iz Singapora v razne predele malajskega otočja, ker sem se nadejal najti živali, ki so mi bile za moje posnetke potrebne.

Singaporsko časopisje je začelo tedaj prinašati vesti o pustošenjih treh tigrov, ki so napravili vtis da v svoji krvoločnosti kar tekmujejo med sabo, čeprav so se pojavljali v različnih koncih države. Med njimi je bil tudi morilec iz Kuale, ki pa od začetka ni zaslužil tolike pozornosti kot neka druga žival, znana pod imenom »mesar iz

Tongoa». Na tretjem mestu je bil tiger, ki smo ga v naših neprestanih razgovorih nazivali »razparača iz Johora».

V Raffles Hotelu, kjer sem v Singaporu stanoval, so tvorila krvava dela teh ljudžerov glavni predmet razgovorov. Isto se je godilo tudi po drugih hotelih in različnih klubih po mestu.

»Razparača iz Johora« je bil prvotno na prvem mestu, ker je ugrabil v štirinajstih dneh tri domačine. Nato stopa v ospredje »mesar iz Tongoa s štirimi žrtvami. »Morilec iz Kuale« je do tega časa ubil komaj dva človeka, toda njegova dela so bila tako drzna, da so polnila velik del prvih dveh strani obeh malih lističev, ki izhajata v Singaporu.

Tamošnje oblasti so se dale z vso vnemo na delo, da bi prišle na sled in uničile te tri roparje, niso pa dosegle nobenega uspeha. Lovci na tigre so imeli tedaj po singaporskih barjih zlate čase, ko so lahko na dolgo in široko pripovedovali, kako bi bilo treba stvar zagrabiti.

V Tongou pa so morali biti še neke posebne vrste lovci, kajti nekega dne je prinesel list »Straits Times« od tam naslednjo izbrano vest: »Preizkušeni lovci se pripravljajo na lov na največjega in najhujšega tigra, kar jih je svet poznal. Lov bi se vršil s pomočjo oklopnega avtomobila. Dostop do plantaž, kjer se skriva strah, je sicer izredno nevaren, vendarle vodi tja kolovozna pot, ki bo omogočala prehod avtomobila. Stavljen je predlog, naj se uporabi oklopni avtomobil, ki bi se postavil po robu zverini v njenem lastnem kraljestvu. Medtem je ta novi džunglski ropar povečal svoj višek z novo žrtvijo, z nekim indskim pastirjem ter ga skoraj popolnoma požrl.

Onega dne, ko se je pojavila ta vest, je tudi več singaporskih lovcev z navdušenjem zagrabilo bedasti predlog, naj se lovi tigre v oklopnem avtomobilu. Predlagali so mi, naj bi jaz vodil tako odpravo proti »morilcu iz Kuale«. Zahvalil sem se jim za sijajno ponudbo ter jim povedal, da odplujem naslednjega dne na Sumatro in se zaradi tega ne morem pridružiti temu velehvalevnemu podjetju.

Mislil, da je nepotrebno povedati posebej, da bi bilo tako vozilo mnogo prenerodno za uporabo v grmičevju in gosti džungli, kamor bi se gotovo zatekla tako prebrisana žival, kot je bil kualski ropar. Poleg tega je tiger plenil okoli ogromne farnne za kavčuk,

katere lastnik je moj prijatelj Bob Gatt-le, ki je mnogo prepameten, da bi dovolil tako idiotski odpravi rogoviliti po svoji zemlji.

Ko sem se nekaj tednov kasneje vrnil v Singapor, je krožilo še zmerom vse polno vesti o treh zverinah. Razparača iz Johora so med tem sicer že ubili, ko je odnesel šesto žrtev. Mesarja so po vseh videzih pregnali iz Tongoa, vsaj slišati ni bilo ničesar o njem že več dni. »Morilec iz Kuale« je pa med tem razvil tako krvoločnost, ki je presegala vse, kar je bilo dosedaj znanega o tigrjih. Pravkar je raztrgal svojo dvanajsto žrtev in ves kraj okrog plantaž Kuale je bil v strahu in trepetu. Časopisje je pozivalo na monstre odpravo proti pobesneli zver, ki jo je treba ubiti za vsako ceno.

Vse mogoče divje govorice so krožile po Singaporu, šle so od ust do ust in s tem v svoji fantastičnosti zmerom bolj naraščale. Moj mali sluga v hotelu mi je hotel obesiti raco, kako so hudožni duhovi sklenili, da mora »morilec iz Kuale« žrteti najmanj dvajset ljudi, preden bo njegov tek potolažen. Če dvomim o tej resnici, tedaj me bo takoj odpeljal do nekega učenega moža, ki me bo na mestu prepričal, da ima prav. Mož, ki ga je mislil, je bil eden znanih indskih prerokovalcev sreče. Podvomil bi pač lahko o besedah malega hotelskega sluga, toda kako naj bi si usodil omalovaževati besede enega največjih mistikov Singapora? Snričo take neizoodbitne logike nisem mogel drugega kot prikimati svoje soglasje.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

TAJINSTVENA BAKRENA KLADA

V deželi Namaqua v Južni Afriki leži v gorovju Kat velikanaska klada čistega bakra, o kateri je prvi poročal že Simon van de Stel 1690. Klada je 2,10 m dolga, 30 cm široka in 35 cm visoka. Kakor kažejo analize botanika H. Herreja, ki se mu je po velikem trudu posrečilo odnesti nekaj koščkov kovine, je baker izredno čist, brez najmanjše primesi zlata, ki ga baker sicer zmerom vsebuje malenkostno množino. Klada je tako žilava, da ji ni moči priti blizu ne s kladivom, ne z dletom niti z dinamitom. Odkod je prišla ta kovina ali kako je nastala, si učenjaki še zdaj ne znajo prav razlagati.

GODBA IN ŽIVALI

Najlepša pravljica, ki povečuje čarobno moč godbe, je ona o grškem pevcu Orfeju, ki je s svojim petjem ukrotil najbolj divje rveri. »Kraljestvo godbe«, pravi Richard Wagner, »je kot kraljestvo Krista, ki ni s tega sveta.« Godba je brezsnovna, nevidna, iz zvokov, torej iz veselstva izvirajoča umetnost, ki je največja med njimi in zadržuje pesem, sliko, plastiko in arhitekturo.

V živalstvu, ki nas obdaja, je se mnogo taje. Mnogo vemo o njem — saj spadamo do treh četrtin sami tja — toda še več je takšnega, česar ne poznamo. Kaj doživlja n. pr. žival, če sliši godbo? Kako sprejema žival glasove, Beethovno simfonijo, umetnika na klavirju, bučen orkester, Mozartov kvartet, odlomek opere ali poulično popevko?

Ko se je nepozabni Shackleton (angleški raziskovalec južnega tečaja, ki se je že 1909. do 170 km približal južnemu tečaju, † 1922) odpeljal v večni led, je vzel s seboj gramofon. Zamislimo si! Vse naokoli bele poljane in grobna tišina. Sredi te ledne puščave stoji temen zabojček, iz njega pa vrejo očarljivi glasovi slavne pevke: »Poznaš deželo li? Goethe in Ambroise Thomas (franc. skladatelj opere »Mignon«) v polarnem morju! Ko je druga plošča zaigrala angleški valček, so se počasi približali pingvini. Kritično so poslušali, toda ne dolgo; kar kmalu so se obrnili in jo pobrali v kraj. Angleški valček ni bil zanje; morda bi bila boljše »Mignone«. Pravi jo da je Scott opazoval, kako so strmeli pingvini, če so njegovi ljudje prepevali. Pa niso imeli slavnih gri med seboj!

Pes je n. pr. zelo čuvstven. Če igra kdo preveč lepo na klavirju ali če kdo prelepo poje, dvigne pes gobec in začne tuliti. To je znak, da mu godba presega in navadno igralce ali pevce na ta opomin sam odreha. Morski psi pa plavajo milje in milje za parnikom, če igrajo na njem. Tudi na šakale in volkove, ki spadajo prav tako v pasji rod, ima godba silčen vpliv kot na naše domače čuvaje. Tudi ti divjaki so tako ganjeni, da tulijo od prevelike nežnosti in ljubezni.

Ko je imel slavní virtuozi na klavirju Josip Hofmann koncert v Chicagu, je pri tepla v dvorano miška in splezala po klavirjevi nogi v višino, kjer je obsedela. Ko je začelo občinstvo ploskati, je seveda zbežala. Ko je Harold Henry igral v Daytonu (tudi v Ameriki!), se je za klavirjevo nogo akrila velika podgana, ki je do konca poslušala točko in nato izginila med kulisami. Da začne kanarček takoj žvgoleti, če žvižgamo ali igramo na klavirju, je splošno znano.

V londonskem zou so napravili več zanimivih poskusov s piščaljo, violino, oboi in ustno harmoniko, da bi videli, kako ugaja razna godba raznim živalskim vrstam. Prav vseč je bila godba prav za prav samo

škorpijonom in pajkom. (Francoskemu mojstru na klavirju Julesu Grétryju se je vselej, kadar je igral, vsedel na klavir pajek!). Leopard je n. pr. kazal največ umevanja za veselo godbo, medtem ko se je nosorog jezil in je hotel kar napasti godbenike; morski psi pa so se pokazali na gladini in poslušali. Najbolj všeč jim je bil jazz. Plezalci — razen krokodilov, ki slove po svojih naglih solzah — se niso mnogo zmenili za godbo. Zato je precej dvomljivo, če kaže res plešajo pod vplivom piščali. Bolj verjetno je, da krotilec privadi žival na plesne gibe z ritmiko svojih kretenj, ne pa z instrumentom. V ostalem pa pravijo, da so naši pradedje kar zagodli, kadar so hoteli privabiti rake iz skrivališč, in da se roječe čebele pomirijo in vrnejo v panje, če slišijo zvoke kovinastih tolkal. M. H.

PREPROSTE SEGE

Major Baudesson ki se je udeležil raznih znanstvenih odprav v Indokini, je prebil dolga leta med prvotnimi plemeni, ki jih Anamci prezirno nazivajo Divjake (Mois). O njih je pred meseci objavil prav zanimivo knjigo »Au pays des superstitions et des rites«, t. j. V deželi praznoverja in obredov.

Pri vseh primitivnih ima velik pomen nadnaravnost ki jo silko ločijo od prirodnih stvari. Mois vidi v veselstvu nevidne sile, ki jih gibljejo duhovi, silčni živim bitjem. Zato je mogoče izkoriščati te duhove, kakor bi jih klenoval F. Levstik, ako jim poznaš nagnjenja in strasti. Odtod toliko obredov v molsovskem življenju.

Najbolj je zakoreninjena pri njih vera v moč nekih živali, predvsem tigra. Ta zver dela toliko škode, da jo štejejo med skrivnostne in pošastne sovražnike. Iz njegove slin, padle na tla, zrastejo na priliko kosmate gosenice, njih dotik pa povzroča velike, skoro neozdravljive rane. Njegovi vosi ali brki so strahotni, saj porajajo »strupenjake«, Čarovnik ume izzvati tak pojav. Kadar se tiger ujame, mu čarodej poreže brke ter jih zapre v bambusovo cev. Sto noči kasneje prileze iz nje kačica, ki jo mora čarovnik sam poiskati na vrtu. Plazilcu ponudi nekaj praženih koruznih zrn na katera izpusti jara kačica nekoliko strupnih kapljic. Še isto leto mora večec porabiti ta strup, ako noče sam oboleti. Z njim orosi hrano ljudem, katere mu naznačijo duhovini. Nenavadne motnje nastanejo v telesu nesrečnih žrtev, ki preminejo ob okrutnih bolečinah. Baudesson je na ta način zbral obilo opazovanj glede prvobitnih vraž, zafemiljivejših tem bolj, ker jih primerja z babjeversvom drugih neizobraženih rodov.

ČLOVEK IN DOM

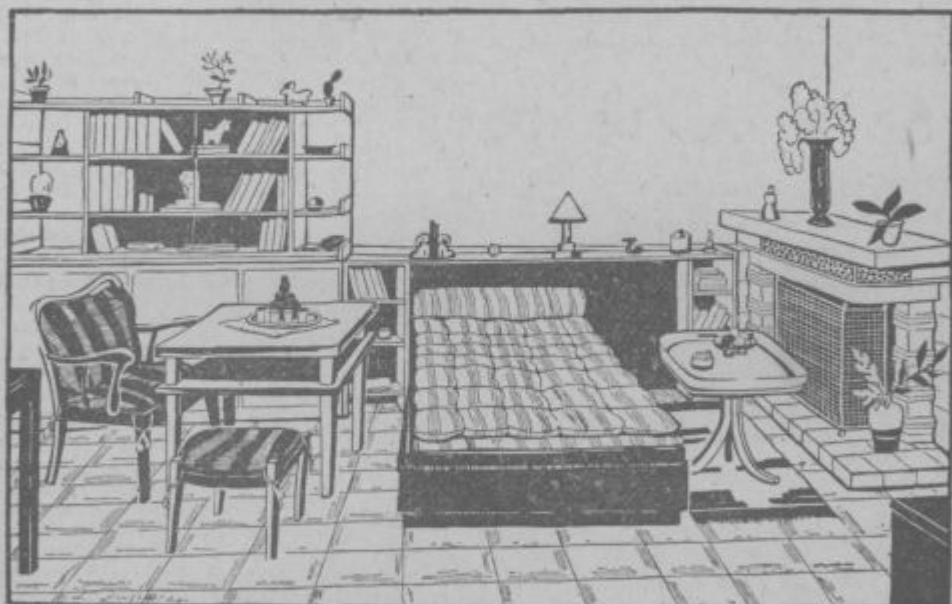
KAKRŠEN ČLOVEK, TAKŠEN NJEGOV DOM

Prevrat v sodobni notranji opremlitvi naše stanovanja je prav tako velik, kakor vnanja arhitektura današnjih stavb. Marsikdo je nekako zbežan, če postoji pred hipermoderno stavbo in jo motri od tal do strehe in preko, in ugiblje, kakšna oprema spada v tako domovanje, da odgovarja sodobnemu stilu tudi odnotraj in da človeku ni plašno med njo in ob njej.

Navadno si človek opremlja enkrat svoj dom, in sicer tako, da velja potem za vse življenje. Opreme ni mogoče menjavati po

sprotujoče oblike v današnji stanovanjski opremlitvi. Naravnost nasilno nas hočejo te oblike prepričati o svoji popolnosti in praktičnosti. Na prvi vtis bi to konservativnemu človeku utegnilo izzvati bežen smehljaj zadrege ali tudi omalovaževanja preko lica. Preobrat v opremlitvi današnjega stanovanja je prevelik in brez pravega prehoda, da bi nas takoj prepričal in ne osupnil. Nismo se utegnili preobraziti tako naglo, kajti resnično omare, postelje, mize, stole, kredence in drugo tako ropotijo se lažje izpremenijo in preoblikujejo kakor človekov nazor njegove navade in prepričanje.

Sodobna oprema človeškega bivališča naj

modi, kakor obleko, zato mora biti človek pri nabavi skrajno previden in oprezen glede materiala in oblik novega pohištva. Vsak človek mora pred vsem vedeti, kadar izbira opremo, kaj potrebuje, da odgovarja njegovemu okusu in mošnji.

Ze zadnjič smo na tem mestu prinesli članek: »Posvetujmo se z arhitektom«, — toda to samo ne zadošča. Vsak človek ima svoj značaj, ki se ne izraža samo v njegovem bistvu, nego tudi v vedenju, obleki, njegovem stanovanju in nje opremlitvi. V tem mora imeti svoj posebni stil, svoj okus.

Pravilo sodobnosti je: smotrenost in preprostost v vsakem oziru, kajti pravilo mora biti, če tudi to pravilo v marsičem biva v obraz resni. Na razstavah in v strokovnih revijah imamo priliko videti za pojme preprostega okusa, razumu čudovito na-

bi bila izraz današnjega človeka? Preprostost, smotrenost in skromnost povsod in v vsem. Nič več natpanosti in preobloženosti, proč z nepotrebno navlaiko, ki je ovirala človeka v svobodnem gibanju med stenami njegovega doma. In je tako, da kdor dandanes manj ima, tem bolj se približuje idealu sodobnega človeka.

Slika, ki jo prinašamo, nam nazorno kaže, kaj človek vse natrpa v svoje stanovanje, tisti človek, ki hoče biti po vsej sili moderen, a se ni še otresel okusa in stila polpreteklega časa. Kljub temu, da so tu nekateri predmeti v modernem stilu, nismo prepričani o dobrem okusu lastnika. Marsikaj moti oko in okus. Pred vsem dve mizi, starejšega stila, ki sta postavljeni tesno ob obe strani couch-zofe, da ne govorimo o likernem servisu, ki tehnič-meninič dela

parado brez potrebe na večji mizi in o kšarici s sadjem in cigaretami tik kamina, kjer, kakor hoče dokazati slika, prav lepo uspevajo sobne rastline.

Bistvo sodobne notranje opreme je pred vsem skrajna smotrenost, to je: le toliko imejmo, kolikor res potrebujemo. Enostavnost in skromnost v oblikah. To nam priha v očigled splošni krizi in pomanjkanju prav. Toda, kljub temu nas mora objeti prijetno ugodje, ko stopimo v naš skromno opremljeni dom, če imamo količkaj okusa in smisla za lepoto.

Nujno potrebne stvari, ki si jih v tej gospodarski krizi stežka in z žrtvami nabavimo, imajo za nas veliko večjo vrednost, kakor jih imajo lahko dosegljive, četudi dragocenejše stvari. Ceniti in ravnati znamo vse bolj s trudom in žrtvami pridobljenimi stvarmi, nego z onim, kar je brez truda prišlo na našo last.

Toda v to, kar imamo, položimo košček svojega bistva, da bo vsak predmet dihal nekoliko naše duše in tako nam bo naš dom prijeten in ljub.

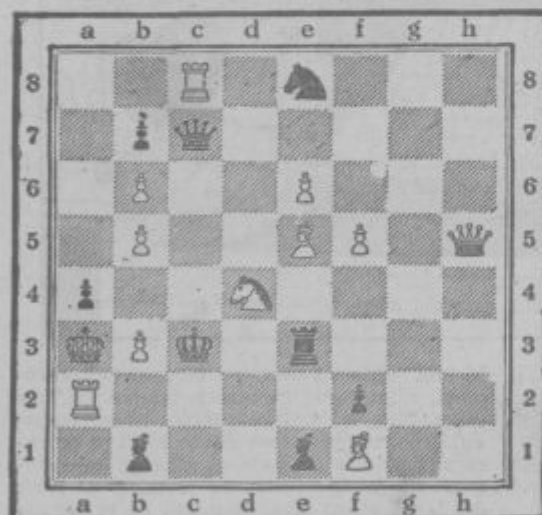
U-a.

PROBLEM 9

A. Keirans

Prva nagrada „The Sports Referee“.

Mat v dveh potezah.

Rešitev problema 8

1. Td3-c3!, Ld1:c3 (a), 2. Le4-d3, 1... #4:c3 (b), 2. Tb5-b4!, 1... a7-a6 (c), 2. f3-f4+, K:e4, 3. Sd6 mat, 1... Sh6-f5 (d), 2. f3-f4+, K:e4, 3. Sf6 mat, 1... Sh6-f7 (e), 2. d5-d6+, Ke6, 3. Lf5 mat, 1... d4-d3 (f), 2. Tb5-b4! Za 1. Td3-a3! bi mogel črni v zadnji varianti vdeči 2. Ld1-d4!

INSTINKT ALI RAZUM?

Listi so poročali o zanimivi živalski zgodbi. Neki mlinar je zapazil, da gnezdi na njegovem dimniku štorčja. Ker ni bilo to možu všeč, je sklenil odgnati neželtega gosta s tem, da je močno zakuril peč, ki vodi v dimnik. Toda štorčja se nikakor ni dala ugnati. Postavila se je po robu in začela podzidavati gnezdo z vlažno ilovico. Čimbolj je mlinar kuril, tembolj je lepila štorčja dimnik, dokler ni bil zgoraj popolnoma zamašen in je uhajal dim skozi peč v stanovanje. Po večkratnih poizkusih se je mlinar dolge borbe naveličal in štorčja je zmagała.

Nehote se vprašamo, ali bi prištevali ta primer k razumu ali instinktu. Neverjetno je, da je imela štorčja kdaj v življenju slične neprimke z ljudmi, ki bi jo naučili tako imenitnih protikupev, še manj da bi podedovala to nagnjenje do »represalije«. Instinkt pa je vsekakor nekaj podedovanega. Torej je dogonogi ptič brez te »podedovanec lastnosti zadela dimnik! V tem primeru moramo priznati, da presega štorčja instinkt sesalcev (kakor n. pr. bobra), ptičev in žuželk (n. pr. termitov). Gotovo bi bila izčrpana razlaga nemogoča, in večkrat si moramo razlagati zamotane primere z enostavnejšimi. Če bi bilo to, kar imenujemo instinkt, omejeno le na živalstvo, tedaj bi bili navezani zgolj na eksperiment. Toda tudi človek ima brezdvomno instinktivno nagnjenje in čeprav je instinktu usojeno, da podleže močnejše razvitemu intelektu, ki ga slednjič popolnoma nadkrili, vendar je vsako že uvidel na sebi in drugih, da instinkt obstoja.

S tem pa je že dana neka skupnost z živaljo. Univerzitetni profesor dr. E. Uhlmann je dolgo proučeval »gradbeni instinkt« pri živalih. Lažje ga je opazovati pri pticah, ki spletajo gnezda, katero so večasi prav svojevrstna umetnost; višje razvite živali pa niso v splošnem ugoden objekt za poizkuse zaradi svoje visoke razvojne stopnje, ker je težko najti mejo med instinktom in zavestnim razumom. Lahko je opazovanje žuželk in še lažje ličink.

Profesor Uhlmann je postavil zanimive definicije, ki segajo že daleč v področje filozofije in ki naj bi kazale, da nas pojem instinkta zmerom znova dovede do skrivnosti življenja.

L. A.

ZA MISLEČE GLAVE

Rešitev k št. 1.

(Neprijetni najemniki)

Nečak je pobelil stene in strop, obenem pa je pobrizgal z belilom ves kup premoga. V temi tat ni mogel videti belih točk na premogu, ker si luči ni smel prižgati, da se ne izda. Na mestu, kjer je kradel premog se je pokazala velika črna ksa.